

ความบาดหมาง ระหว่าง

มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโตะโมะ ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ”

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการนำเสนอความบาดหมางระหว่าง นักรบพี่น้องนามว่า มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโตะโมะ ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” จากการศึกษาพบว่า การขาดศรัทธาที่มีต่อสถานภาพบุตรผู้สืบทอดตระกูล เป็นชนวนเหตุที่นำไปสู่ความบาดหมางระหว่างพี่น้อง ในฉากเผชิญหน้ากันในสงคราม โยะมิโตะโมะพยายามแสดงอำนาจในฐานะพี่ชายและบุตรผู้สืบทอดตระกูล ในขณะที่ ทะเมะโตะโมะแม้จะตระหนักถึงสถานภาพของพี่ชายที่อาวุโสกว่าตน ทว่ากลับแสดงท่าทีไม่เคารพยำเกรงพี่ชาย ในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล นอกจากนี้จากการพิจารณาเรื่องราวของนักรบพี่น้องตระกูลโอบะที่ถูกนำเสนอ ต่อเนื่องจากฉากการเผชิญหน้าของทั้งคู่ ยังทำให้มองเห็นได้ว่า การตระหนักถึงบทบาทซึ่งกันและกันระหว่างพี่น้อง ตลอดจนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสิ่งสำคัญกว่าการมุ่งสร้างชื่อเสียง จากประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า สาเหตุที่โยะมิโตะโมะ ไม่ได้รับความเคารพในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูลเป็นผลมาจากการที่เขาทิ้งชีวิตของพวกพ้องในตระกูลเพื่อแลกกับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การกระทำดังกล่าวไม่เพียงสร้างความบาดหมางในตระกูล หากแต่ยังอาจทำให้นักรบที่เคยสวามีภักดีขาดความศรัทธา จนตระกูลมินะโมะโตะต้องเสื่อมอำนาจลงในที่สุด

คำ

สำคัญ

โฮเงินโมะโนะงะตะริ, พี่น้อง, มินะโมะโตะ, โยะมิโตะโมะ, ทะเมะโตะโมะ

Dissension between Minamoto no Yoshitomo and Minamoto no Tametomo Depicted in “The Tale of Hōgen”

Abstract

This article aims to study the dissension between brother warriors Minamoto no Yoshitomo and Minamoto no Tametomo in “The Tale of Hōgen.” The study found that unbelief in a successor of the Minamoto clan led to dissension between the brothers. When they confronted each other in a war, Yoshitomo attempted to show his power, as he was an elder brother and was the heir of the Minamoto clan. Meanwhile, though Tametomo realized that Yoshitomo was elder, he disrespected his brother as the heir to the Minamoto clan. Furthermore, the story of the Ōba brothers after their confrontation also reflects that being aware of and fulfilling their roles as brothers in supporting each other are more important than building a reputation. This issue points out that the reason why Yoshitomo was not respected in the role of successor to the Minamoto clan was that he left his brotherhood to pursue his own aspirations. This resulted not only in bringing dissension to the clan, but it also led to incredulity among the loyal warriors. Consequently, the power of the Minamoto clan deteriorated finally.

Key words

Tale of Hōgen, brother, Minamoto, Yoshitomo, Tametomo

1. บทนำ

นิยายสงครามเรื่อง“โฮเง็นโมะโนะงะตะริ”(『保元物語』) สันนิษฐานว่า เขียนขึ้นสมัยคัมมะกุระ หลังค.ศ.1223 ผู้แต่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เนื้อหา กล่าวถึง สงครามการแย่งชิงราชบัลลังก์ระหว่างอดีตจักรพรรดิชูโตะกุ (崇徳院) พระเชษฐากับจักรพรรดิโกะมิระกะวะ (後白河天皇) พระอนุชา ที่เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม ปีโฮเง็นที่ 1(ค.ศ.1156) ซึ่งตรงกับช่วงปลายสมัยเฮอัน ความขัดแย้งนี้ยังสร้างความแตกแยกขึ้นในหมู่ขุนนางและนักรบที่มีเลือดเนื้อเชื้อไขในตระกูลเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักรบตระกูลมินะโมะโตะที่ต้องเช่นฆ่าบิดาและพี่น้องด้วยตนเอง ที่มาของเหตุการณ์ความขัดแย้งสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

อดีตจักรพรรดิชูโตะกุทรงเป็นพระโอรสของอดีตจักรพรรดิโทะบะ (鳥羽院) ทว่าพระองค์ไม่เป็นที่โปรดปรานของพระบิดา จึงถูกบังคับให้สละราชบัลลังก์ให้แก่จักรพรรดิโคะโนะเอะ (近衛天皇) พระอนุชาต่างมารดาที่มีวัยเพียง 3 ขวบ เหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความน้อยเนื้อต่ำใจให้กับพระองค์เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากจักรพรรดิโคะโนะเอะสวรรคต พระองค์ก็กลับมามีความหวังอีกครั้งหนึ่งว่า พระโอรสของพระองค์จะได้ขึ้นครองราชย์ ทว่าพระบิดากลับยกราชบัลลังก์ให้แก่จักรพรรดิโกะมิระกะวะ พระอนุชาอีกองค์หนึ่งขึ้นครองราชย์ อดีตจักรพรรดิชูโตะกุได้แต่เก็บความคับแค้นพระทัยจนกระทั่งพระบิดาสวรรคต จึงได้ก่อการกบฏขึ้นทั้งนี้ นักรบตระกูลมินะโมะโตะที่สนับสนุนฝ่ายจักรพรรดิโกะมิระกะวะ คือ มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ (源義朝) ในขณะที่ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโยะมิ (源為義) ผู้เป็นบิดา และ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโตะโมะ (源為朝) น้องชาย รวมทั้งน้องชายคนอื่นๆ ต่างก็สนับสนุนฝ่ายอดีตจักรพรรดิชูโตะกุ ผลของการต่อสู้ครั้งนั้น อดีตจักรพรรดิชูโตะกุตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้

พระองค์จึงถูกเนรเทศไปที่เมืองซะนุกิ (讃岐国) ทะเมะโยะมิ และบุตรชายถูกตามล่ามาประหารชีวิต ส่วน ทะเมะโตะโมะแม้จะรอดพ้นจากโทษประหาร แต่ก็ถูกตอกล้มบริเวณแขนไม่ไหวสามารถยืนหรือขี่ม้าได้อีก จากนั้นก็โดนเนรเทศไปที่เกาะอิสุ (伊豆大島)

คุซะกะ ทซุโตะมุ(日下力, 1978, p.43) ชี้ว่าหนึ่งในแก่นเรื่องที่สำคัญของเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” ก็คือ สงครามการแย่งชิงราชบัลลังก์ที่เป็นชนวนเหตุให้เกิดการฆ่าฟันกันในตระกูล(骨肉相克)¹ โศกนาฏกรรมจากการฆ่าฟันกันในตระกูลยังปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฉากที่เหล่านักรบตระกูลเดียวกันต้องเผชิญหน้ากันในสนามรบ เกี่ยวกับประเด็นนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ในฉากที่ตัวละครนักรบตระกูลเดียวกันต้องประชันฝีมือกัน ผู้เขียนนำเสนอเพียงการต่อสู้ระหว่างโยะมิโตะโมะนักรบผู้พี่ กับทะเมะโตะโมะนักรบผู้น้องเท่านั้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เขียนต้องการเน้นความบาดหมางที่เกิดขึ้นระหว่างพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะ นอกจากนี้ การนำเสนอให้โยะมิโตะโมะในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล และทะเมะโตะโมะน้องลำดับที่แปดพูดปะทะคารมกันก่อนเข้าต่อสู้ยังนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจคิดว่า ผู้เขียนนำเสนอท่าทีของทั้งคู่ที่มีต่อสถานภาพและบทบาทในตระกูลไว้อย่างไร และพฤติกรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเสื่อมอำนาจลงของตระกูลมินะโมะโตะในเวลาต่อมาหรือไม่อย่างไร

2. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโตะโมะ ในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นไปที่การพิจารณาบทบาทารูปลักษณ์ภายนอก ความสามารถ รวมทั้งการพูดได้ถ้อย

¹ คุซะกะ ทซุโตะมุ วิเคราะห์แก่นเรื่องไว้ 3 ประเด็นดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง คือความขัดแย้งในราชวงศ์ที่เป็นต้นเหตุนำไปสู่สงครามการต่อสู้ทั้งในระดับขุนนางและนักรบ ประเด็นที่สองคือโศกนาฏกรรมอันเกิดจากการฆ่าฟันผู้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขในตระกูล ประเด็นที่สาม คือการเล่าความกล้าหาญและความสามารถทางการรบของทะเมะโตะโมะ

ระหว่างการเผชิญหน้ากันในสงคราม เช่น คุซะกะ ทซุโตะมุ (日下力, 1997, pp.281-286) ซึ่งการนำเสนอเรื่องราว ตำนานวีรบุรุษของทะเลาะโมะเป็นหนึ่งในแก่นเรื่อง ดังจะเห็นได้จากการเน้นให้ภาพลักษณ์ของทะเลาะโมะ มีความโดดเด่นเหนือกว่าตัวละครอื่น เช่น ลักษณะภายนอกของทะเลาะโมะที่มีร่างสูงใหญ่ การใช้คำกล่าว ของตัวละครอื่นเพื่อชี้ถึงความสามารถในการรบ ด้าน ลักษณะนิสัย นอกจากจะเป็นผู้มีความกตัญญูต่อบิดา มีไหวพริบทางการรบแล้ว ในฉากต่อสู้กับพี่ชายยังสะท้อน ให้เห็นถึงจิตใจที่มีความอ่อนโยน และมีความคิดสุขุม

คุซะกะ ซะกิ (城坂早紀, 2016, pp. 54-67) เปรียบเทียบ ภาพลักษณ์ของโยะมิโตะโมะ และทะเลาะโมะ ในฉบับ นะกะระอิ (半井本) ซึ่งเป็นฉบับดั้งเดิม และฉบับโคะโตะ ฮิระ (金刀比羅本) ซึ่งบันทึกขึ้นภายหลังว่า ภาพลักษณ์ของ โยะมิโตะโมะ ในฉบับนะกะระอิ ถูกนำเสนอให้ขาดความเป็นผู้นำที่ดี แต่ในฉบับโคะโตะฮิระ ถูกนำเสนอให้มีความ กล้าหาญ ฉลาดสุขุม ในขณะที่ภาพลักษณ์ของทะเลาะโมะ ในฉบับนะกะระอิ ถูกนำเสนอให้เป็นนักรบที่มีความ สุขุม ไม่ฆ่าศัตรูโดยไม่จำเป็น มีความกตัญญูต่อบิดาและ พี่ชาย ในขณะที่ ผู้เขียนฉบับโคะโตะฮิระ นำเสนอในแง่ มุมของนักรบที่มีความมทะลุ

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัย ข้างต้นในบางประเด็น อาทิเช่น การมุ่งนำเสนอภาพลักษณ์ ของทะเลาะโมะให้มีความโดดเด่น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัย ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เขียนได้นำเสนอสถานภาพและบทบาท ของโยะมิโตะโมะ และทะเลาะโมะที่มีต่อตระกูล ในฉากก่อนสงคราม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฉากที่ทั้งคู่ เผชิญหน้ากันในสงคราม ผู้เขียนยังได้นำเสนอความขัดแย้ง โดยสะท้อนผ่านท่าทีที่มีต่อสถานภาพอีกฝ่ายหนึ่ง การพิจารณาการนำเสนอท่าทีของทั้งคู่โดยผ่านสถานภาพ และบทบาท จึงอาจเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึง มุมมองความคิดของโยะมิโตะโมะและทะเลาะโมะ ที่นำไปสู่ความบาดหมางได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังเป็น ที่น่าสังเกตว่า ถัดจากฉากการเผชิญหน้าของโยะมิโตะ โมะและ ทะเลาะโมะ ผู้เขียนฉบับโคะโตะฮิระนำเสนอ

ฉากที่นักรบพี่น้องนามว่าโอบะ คะเงะโยะมิ (大庭景能) และ โอบะ คะเงะชิกะ (大庭景親) เปิดเผยความบาดหมาง ในอดีตและคลี่คลายความขัดแย้งกันในเวลาต่อมา ต่างจากฉบับนะกะระอิ ที่กล่าวถึงเพียงการช่วยเหลือกัน ในสนามรบของทั้งคู่เท่านั้น ลักษณะการนำเสนอดังกล่าว นับเป็นประเด็นที่น่าขบคิดว่า ผู้เขียนฉบับโคะโตะฮิระ นำเสนอเรื่องราวการคลี่คลายความบาดหมางของนักรบ ตระกูลโอบะเพื่อขึ้นยยะบางประการต่อกรณีความขัดแย้ง ระหว่างโยะมิโตะโมะ กับทะเลาะโมะหรือไม่อย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการนำเสนอความบาดหมางระหว่าง มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะ เมะโตะโมะ ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” การศึกษานี้จะทำให้เข้าใจมุมมองที่มีต่อสถานภาพและ บทบาทของนักรบพี่น้องในตระกูล รวมไปถึง ปัจจัยที่จะ ช่วยดำรงรักษาตระกูลให้ยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมของนักรบในช่วงสงคราม โฮเง็น รวมไปถึงเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การเสื่อมอำนาจของ ตระกูลมินะโมะโตะ

4. สมมติฐานการวิจัย

ผู้เขียนเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” นำเสนอภาพ ลักษณ์ของโยะมิโตะโมะในฐานะพี่ชายคนโต และบุตร ผู้สืบทอดตระกูลที่มุ่งหวังจะสร้างเกียรติยศชื่อเสียง โดยไม่คำนึงถึงพี่น้องร่วมตระกูล ในขณะที่ทะเลาะโมะ ผู้เป็นน้องลำดับที่แปด ถูกนำเสนอให้มีพฤติกรรมที่ ตระหนักถึงสถานภาพของโยะมิโตะโมะในฐานะพี่ชาย อีกทั้งยังพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่มีต่อพี่ชายไว้ อย่างไรก็ดี สำหรับสถานภาพของพี่ชายในฐานะ ผู้สืบทอดตระกูลแล้วนั้น ทะเลาะโมะกลับแสดงท่าที ไม่เคารพยำเกรงพี่ชายแต่อย่างใด นอกจากนี้ จากการ พิจารณาเปรียบเทียบการนำเสนอเรื่องราวของนักรบ พี่น้องตระกูลโอบะ ยังทำให้มองเห็นได้ว่า การตระหนัก ถึงบทบาทซึ่งกันและกันระหว่างพี่น้อง ตลอดจนช่วยเหลือ

เกื้อกูลกันเป็นสิ่งสำคัญกว่าการมุ่งสร้างชื่อเสียงเกียรติยศจากประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ปมเหตุที่โยะมิโตะโมะไม่ได้รับความเคารพในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูลเป็นผลมาจากการที่เขาทั้งชีวิตของพวกเขาต้องอยู่ในตระกูลเพื่อแลกกับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การกระทำของเขาไม่เพียงสร้างความบาดหมางในตระกูล หากแต่ยังอาจทำให้นักรบที่เคยสวามิภักดิ์ขาดความศรัทธา จนตระกูลมินะโตะต้องเสื่อมอำนาจลงที่สุดในที่สุด ผลการศึกษานี้ยังอาจสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในช่วงสงครามโฮเงินที่นักรบมุ่งผูกสัมพันธ์กับราชสำนักเพื่อแสวงหาความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า หากแต่มองข้ามความสำคัญของพวกเขามากจนทำให้อำนาจที่สร้างขึ้นมานั้นไม่จริงยั่งยืน

5. ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ศึกษาการนำเสนอความบาดหมางระหว่างมินะโตะโมะ โนะ โยะมิโตะโมะ กับ มินะโตะโมะ โนะ ทะมะโตะโมะ ในเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” (『保元物語』) ฉบับโคะโตะอิระ (金刀比羅本) โดยมุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์การนำเสนอสถานภาพและบทบาทที่มีต่อตระกูล รวมทั้งนัยยะจากการนำเสนอเรื่องราวความบาดหมางของนักรบพี่น้องตระกูลโอบะ นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยยังได้ยกเนื้อหาบางฉากที่ปรากฏในฉบับกะระอิ (半井本) ขึ้นมาเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของลักษณะการนำเสนอได้ชัดเจนขึ้น²

6. บทวิเคราะห์

6.1 การนำเสนอสถานภาพก่อนการต่อสู้ในสงคราม

ก่อนสงครามจะเริ่มต้นขึ้น ผู้เขียนเน้นการนำเสนอสถานภาพของมินะโตะโมะ โนะ โยะมิโตะโมะ และ

ทะมะโตะโมะ โดยผ่านคำพูดของมินะโตะโมะ โนะ ทะมะโตะโมะ ผู้เป็นบิดา ดังจะเห็นได้จากฉากที่อดีตจักรพรรดิชูโตะกุมีพระราชประสงค์ที่จะแต่งตั้งทะมะโตะโมะให้เป็นแม่ทัพ แต่เขาปฏิเสธและกล่าวถึงบุตรที่มีฝีมือว่าตนว่า

【ア】嫡子にて候義朝こそ、坂東そだちのものにて、武勇のみちにもたけて候へ。それは故院の御遺誠に候とて、内裏へ参り候。又其外の子共あまた候へ共、一方の大將軍をもおほせつけらるべき奴原も候はず。はるか末子為朝冠者こそ、鎮西にてそたちたるものにて候が、弓矢をとりてもおそらくは父祖にもこえ、うちものつてもたつしに候。合戦のみちも能々心得たる奴にて候。きやつら参候はや

โยะมิโตะโมะ บุตรผู้สืบทอดตระกูล เติบโตที่เมืองแถบเมืองทางตะวันออก อีกทั้งยังเป็นนักรบผู้กล้าและชำนาญในการรบ ทว่าบุตรคนนั้นไปเข้ากับฝ่ายจักรพรรดิ ตามพระดำรัสของอดีตจักรพรรดิโทะบะที่ทรงฝากฝังไว้ เมื่อครั้งยังทรงมีพระชนม์ชีพ นอกจากบุตรคนนั้นแล้ว ข้าพระองค์ยังมีบุตรอีกหลายคน แต่ก็ยังไม่เห็นว่าเจ้าคนไหนที่พอจะให้ไปเป็นแม่ทัพได้ มีเพียงทะมะโตะโมะ บุตรคนท้ายๆ ที่เกิดในแถบคิวชู ฝีมือยิ่งธนูก็คงจะเหนือกว่าผู้เป็นพ่อหรือบรรพบุรุษคนใดเป็นแน่ การใช้ดาบก็ถือว่าฝีมือฉกาจฉกรรจ์ กลยุทธ์ในการรบก็รอบรู้เป็นอย่างดี ข้าพระองค์จึงอยากให้เจ้าบุตรคนนี้เข้ามารับหน้าที่นี้ (น. 76)

จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้มอบบทบาทให้บิดาเป็นผู้บอกเล่าสถานภาพ และฝีมือความสามารถอันโดดเด่นของทั้งโยะมิโตะโมะ และทะมะโตะโมะไปพร้อมๆ กัน ในด้านฝีมือนั้น บิดาชื่นชมความสามารถของทั้งคู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทะมะโตะโมะที่มีฝีมือไม่เป็นรองผู้ใด จนบิดาเสนอให้ทะมะโตะโมะเป็นผู้รับตำแหน่งแม่ทัพ ประเด็นเรื่องฝีมือความสามารถยังปรากฏในฉาก

² ทะจิมะ เคอิโกะ (田島けい子, 1982, pp. 21-22) ชี้ว่า ฉบับกะระอิซึ่งเป็นฉบับดั้งเดิม มีลักษณะเด่นที่การนำเสนอให้จักรพรรดิโกะเมะกะวะเป็นต้นเหตุนำไปสู่สงคราม ส่วนข้าราชการเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามพระกระแสรับสั่ง นอกจากนี้ยังเน้นการบรรยายฉากต่อสู้ของเหล่านักรบที่แม้จะได้เป็นผู้มีชื่อเสียงก็ตาม ในขณะที่ฉบับโคะโตะอิระซึ่งเป็นฉบับที่ถูกคัดลอกขึ้นมาภายหลัง มีลักษณะเด่นที่การเล่าเรื่องโดยแสดงความเห็นใจอดีตจักรพรรดิชูโตะกุในฐานะผู้มีสิทธิอันชอบธรรมในการสืบราชบัลลังก์ รวมไปถึงโคกนาฏกรรมของเหล่านักรบที่รับใช้พระองค์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวคิดในการทำให้ผู้แพ้ไปสู่สุคติ ในขณะที่ผู้เขียนก็นำเสนอการกระทำของข้าราชการฝ่ายจักรพรรดิโกะเมะกะวะในเชิงตำหนิที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดสงครามขึ้น

ต่อสู้ในสงคราม ซึ่งผู้วิจัยจะขอลำถึงในหัวข้อถัดไป

สำหรับโยะมิโตะโมะบุตรชายคนโตของเขานั้น ประเด็นที่บิดากล่าวถึงเป็นลำดับแรกก็คือ สถานภาพในฐานะ “บุตรผู้สืบทอดตระกูล” 「嫡子」³ ซึ่งเติบโตที่แถบเมืองทางตะวันออก เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว คิกุอิเกะ มินอิชิ (菊池紳一, 2007, p. 42) วิเคราะห์ว่า การที่บิดาส่งโยะมิโตะโมะไปอยู่ที่แถบเมืองทางตะวันออกตั้งแต่เด็กนั้น มีจุดประสงค์เพื่อให้เขาสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะนายบ่าวกับเหล่านักรบในแถบเมืองทางตะวันออกให้มั่นคงและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

บทบาทของโยะมิโตะโมะในการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะนายบ่าวในแถบเมืองทางตะวันออกยังปรากฏผ่านคำพูดของ ฮะตะโนะ จิโร (波多野次郎) นักรบรับใช้ตระกูลมินะโมะโตะว่า 「東国の輩多く付奉と云も、又入道殿の御譲ぞかし」 “ที่เหล่านักรบจำนวนมากในแถบเมืองทางตะวันออก ยอมสวามิภักดิ์รับใช้ (โยะมิโตะโมะ) เป็นเพราะท่านนิวโด (ทะมะโยะมิ) ถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ให้” (น.145) จะเห็นได้ว่า โยะมิโตะโมะถูกวางบทบาทให้เป็นบุตรผู้สืบทอดตระกูล พร้อมทั้งได้รับถ่ายโอนหน้าที่ในการรวมอำนาจแถบเมืองทางตะวันออกจากบิดา

ทั้งนี้บทบาทของตระกูลมินะโมะโตะในแถบเมืองทางตะวันออกนั้น เห็นได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ในสมัยที่มินะโมะโตะ โนะ โยะริโนะบุ (源頼信) ดำรงบทบาทอะอิระ โนะ ทะตะทซุเนะ (平忠常) ให้ยอมศิโรราบได้โดยไม่ต้องใช้กำลังต่อสู้ ในสมัยต่อมา มินะโมะโตะ โนะ โยะริโยะมิ (源頼義) และ โยะมิอิเอะ (源義家) ยังได้ปราบกบฏอะเบะ (安倍氏) ที่เมืองมัทซึ (陸奥国) ในสงครามเล็งกุเน็นโนะเอะกิ (前九年の役) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากโยะมิอิเอะ

เข้าไปคล้อยตามสงครามความขัดแย้งในตระกูลคิโยะฮะระ (清原氏) ในสงครามโกะสั่นเน็นโนะเอะกิ (後三年の役) ได้สำเร็จ และแบ่งที่ดินของตนเองให้เป็นบำเหน็จรางวัลแก่เหล่านักรบ ตระกูลมินะโมะโตะก็ยังทวีอำนาจและบทบาทมากขึ้นในแถบเมืองทางตะวันออก ด้วยเหตุนี้เอง การที่โยะมิโตะโมะได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รวมอำนาจเหล่านักรบในแถบเมืองทางตะวันออก จึงนับเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง บทบาทของโยะมิโตะโมะในฐานะผู้สืบทอดตระกูลยังสะท้อนในฉากต่อไปนี้

【イ】下野守本陣に帰、物具ひし / \ とかたむ。

家に伝る八龍と云鎧をぞきたりける。抑此鎧を八龍と申は、祖父八幡太郎義家、後三年の戦の時、八幡大菩薩の使者の神、八陣守護の為に、八大龍王の形を金を以てうちのべて、甲のまつかう、鎧の胸板、をしつけに付たる間、八龍とぞ名付たる。八領の鎧の中に殊秘蔵の重宝也。然間嫡々たるにより是を相伝す。

เมื่อผู้ว่าการเมืองมิโตะทซุเกะ (โยะมิโตะโมะ) กลับมาถึงฐานทัพ ก็เอาชุดเกราะมาสวมอย่างแน่นหนา เลือเกราะที่ว่ามีชื่อว่า “แปดมังกร” สืบทอดต่อกันมาในตระกูล แต่เดิมที่ชื่อ “ชุดเกราะแปดมังกร” มีที่มาจากเมื่อครั้งที่ ฮะชิมันทะโร โยะมิอิเอะ ผู้เป็นปู่เข้าร่วมสงครามโกะซันเน็น ได้อาโลหะทองไปตีเป็นลายเทพพญามังกรทั้งแปด⁴ และนำไปประดับตามส่วนต่างๆ ของชุดเกราะ เช่น ด้านหน้าหมวก แผงหน้าอก แผงหลัง และตั้งชื่อว่า “แปดมังกร” เพื่อให้เทวทูตแห่งพระโพธิสัตว์ ฮะชิมันทรูปกบฏคุ้มครองการตั้งทัพทั้งแปด⁵ ในบรรดาเกราะ 8 ชุดที่มีอยู่เกราะชุดนี้นับเป็นสมบัติชิ้นเอกอันทรงคุณค่า ส่งผ่านผู้สืบทอดตระกูลจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง (น. 93)

³ คำว่า 「嫡子」 พจนานุกรมปริตนิกะโกะซุเอะอิเอะกิเจ็ตัน (『ブリタニカ国際大百科事典』) ให้คำจำกัดความไว้ 3 ประการ 1. ผู้สืบทอดตระกูล 2. บุตรชายคนโตที่เกิดจากภรรยาเอก 3. บุตรชายของภรรยาเอก นอกจากนี้ ในพจนานุกรมยะมะกะวะนิฮันมิโมะจิเด็น (『山川日本史小辞典』) ได้ระบุความหมายว่า ผู้สืบทอดตระกูล โดยทั่วไปหมายถึง บุตรชายคนโตของภรรยาเอก นอกจากนี้ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า ในช่วงสมัยยะมะกะวะ ตำแหน่งนี้อาจไม่ได้จำกัดเฉพาะบุตรชายคนโตของภรรยาเอก แต่อาจกำหนดจากความสามารถของบุตรในตระกูล ทั้งนี้บทความนี้ผู้วิจัยแปล คำว่า 「嫡子」 ว่า “บุตรผู้สืบทอดตระกูล” โดยพิจารณาจากบริบทในการนำเสนอบทบาทของโยะมิโตะโมะ

⁴ พญามังกรทั้ง 8 (八大龍王) เป็นเทพผู้อารักขาพระธรรม ได้แก่ 1. นันดะ (難陀, บาลี: Ānanda) 2. บะทซุนันดะ (跋難陀, บาลี: Upananda) 3. ณะกะทซุระ (娑竭羅, บาลี: Sāgara) 4. วะสุคิทซุ (和修吉, บาลี: Vasuki) 5. โทะกุสะกะ (德叉迦, บาลี: Taksaka) 6. อะนะวะตะทซุตะ (阿那婆達多, บาลี: Anavatapta) 7. มะนะมิ (摩那斯, บาลี: Manasvin) 8. อุทะทซุระ (優鉢羅, บาลี: Utpalaka)

⁵ การตั้งทัพ 8 แบบ ได้แก่ แบบเกล็ดปลา แบบปีกนกกระเรียน แบบลูกศร แบบวงกลม แบบนกฟานป่าบิน แบบพระจันทร์ข้างแรม แถยาวแบบงู แบบแถวคู่ตั้งเหลี่ยมกัน

จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนบรรยายถึงที่มาของชุดเกราะ อะชิริว หรือ ชุดเกราะแปดมังกร ที่สืบทอดมาจาก อะชิมันทะโร โยะมิโอะ (八幡太郎義家) ดังที่กล่าวข้างต้นว่า โยะมิโอะเป็นที่รู้จักในฐานะนักรบผู้มีฝีมือ เป็นเลิศ ผ่านศึกสงครามทั้งสงครามเส็กุเน็นโนะเอะกิ และสงครามโกะซันเน็นโนะเอะกิ อีกทั้งยังเป็นที่เคารพนับถือในหมู่ชนในแถบเมืองทางตะวันออกจนได้รับฉายาว่า “วีรบุรุษนักรบผู้กล้าแห่งแผ่นดิน” 「天下第一武勇之士」 โยะมิโอะถวายงานต่อราชสำนัก จนเมื่ออายุได้ 60 ปี เขาก็ได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นใจโนมะ (殿上の間) ในตำแหน่งขององค์จักรพรรดิ⁶ ฉะนั้นการที่ผู้เขียนบรรยายให้โยะมิโอะใส่ชุดเกราะแปดมังกรที่สืบทอดมาจากโยะมิโอะนั้น นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงเกียรติยศอันสูงส่งที่โยะมิโอะได้รับในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูลแล้ว ในขณะเดียวกันยังอาจสะท้อนให้เห็นถึงการได้รับบทบาทในการสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้เหมือนดังเช่นที่ในอดีตโยะมิโอะเคยสั่งสมมา

สถานภาพและบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้สืบทอดตระกูลที่โยะมิโอะได้รับจากบรรพบุรุษดังกล่าวนี้ ยังอาจเป็นแรงกระตุ้นให้โยะมิโอะพยายามหาหนทางให้ตนเองมีความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ดังจะเห็นได้จากฉากต่อไปนี้

ในขณะที่โยะมิโอะเข้าเฝ้าจักรพรรดิโกะมิระกะวะ มินะเอะอิ (信西) ขุนนางคนสนิทขององค์จักรพรรดิได้ถ่ายทอดพระประสงค์ว่า หากโยะมิโอะถวายงานจนผลงานเป็นที่ประจักษ์ จะได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นใจโนมะ

【ウ】義朝畏て申けるは、「家に伝る事候。合戦の庭に出で、死は案の内の事、生は存の外の事也。(中略) 生て再び帰参べき事にこそ後栄をも期候はめ、天運に任せざるより外は頼すくなき命也。後日に勅許有べくは、只今宣旨を下さるべしと覚候。其故は、年来の

所望達ぬと存るならば、少いさむ心も候べし。所望を達せずして二となき命をすてん事、且は妄念ともなり、且は無念にも候べし」とて

โยะมิโอะ โยะมิโอะ กล่าวตอบอย่างนอบน้อมว่า “ตระกูลของข้าพระองค์สอนกันมาว่า “ยามใดที่เข้าสู่สนามรบ ความตายเป็นเรื่องธรรมดา การมีชีวิตรอดนั้นไซ้ไม่พึงระลึกถึง” (ละข้อความ) หากมีชีวิตรอดกลับมา ก็อาจรู้เรื่องมีเกียรติยศชื่อเสียง ทว่าชีวิตของข้าพระองค์ นอกจากโชคชะตาแล้ว คงไม่อาจพึ่งพาสิ่งใดได้ หากองค์จักรพรรดิจะทรงมีพระบรมราชานุญาตลงมาในวันหลัง ข้าพเจ้าอยากจะทำขอให้พระองค์ได้ทรงโปรดมีพระบรมราชโองการเสียดั้งแต่ตอนนี้ ที่กราบทูลขอเช่นนั้นเป็นเพราะ หากสิ่งที่ข้าพระองค์มุ่งมาดปรารถนามานานวันสำเร็จดังใจหมาย ข้าพระองค์คงจะมีขวัญกำลังใจมากขึ้นกว่าเดิม ทว่าหากข้าต้องพลีชีพซึ่งมีเพียงหนึ่งเดิวนี้นี้ โดยที่ความปรารถนาไม่สำเร็จเป็นจริงใจหนึ่งคงมีแต่ความยึดติด อีกใจหนึ่งก็คงมีแต่ความรู้สึกเสียดายเป็นแน่” (น. 91)

จะเห็นได้ว่า การได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นใจโนมะในตำแหน่งขององค์จักรพรรดิเป็นสิ่งที่โยะมิโอะมุ่งหวังมานาน ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อเขาได้ฟังพระประสงค์จากจักรพรรดิ จึงพยายามต่อรองเพื่อให้ความปรารถนานั้นเป็นจริงเร็วขึ้น การพยายามเร่งรัดพระบัญชาจากจักรพรรดิสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของโยะมิโอะได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ความยินดีของโยะมิโอะภายหลังได้รับพระบรมราชานุญาตยังปรากฏในฉากต่อไปนี้ ก่อนออกรบ โยะมิโอะเฝ้าเส้ามัตสึกับภรรยาพลางกล่าวกับนักรบรับใช้ว่า

【エ】下野守義朝は日來の昇殿ゆるされたるぞ。陣頭にかばねをさらさむこと只今也。されば誰かはかゝることあるとも披露すべき。若子共の中にいきのこる者

⁶ ห้องเห็นใจโนมะเป็นห้องที่อยู่ทางทิศใต้ของตำหนักเซอิริยาเด็น (清涼殿) ห้องนี้ใช้เป็นสถานที่เข้าเฝ้าจักรพรรดิ ประชุมปรึกษาหารือในการบริหารราชการ ผู้ที่จะเข้าห้องนี้ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตจากจักรพรรดิ รวมทั้งต้องเป็นผู้ที่มีตำแหน่งระดับ 5 ขึ้นไป หรือ มีตำแหน่งคุโรโตะ (藏人) ระดับ 6

あらば、『我父は早昇殿許されける。是みよかし』と思、わすれがたみにこそ」と語ければ、

ข้าโยะมิโตะโมะ ผู้ว่าการเมืองฉิมโตะมุเกะได้รับพระราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นโจโนมะดังที่เคยมุ่งหวังมานาน โอกาสที่ข้าจะได้พลีร่างกายออกนำทัพมิเพียงตอนนี้เท่านั้นแหละ ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว จะมีใครบอกเล่าเรื่องนี้ให้คนอื่นได้รับรู้ หากลูกคนไหนมีชีวิตรอดจะได้เอาเส้นนี้เป็นของคู่ต่างหน้าและระลึกถึงว่า “คุณลี พ่อของข้าได้รับพระราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นโจโนมะด้วยนะ” (น. 93)

จะเห็นได้ว่า โยะมิโตะโมะหวังว่า การที่ตนได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นโจโนมะจะสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ลูกหลาน ทั้งนี้หากพิจารณาย้อนไปที่ฉาก【イ】ที่โยะมิโตะโมะได้รับชุดเกราะซึ่งสืบทอดจากโยะมิอิเอะ ก็ยังอาจวิเคราะห์ได้อีกว่า ความรู้สึกยินดีนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะความปรารถนาที่เคยมุ่งหวังมานานสำเร็จเป็นจริง หากแต่การได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าห้องเห็นโจโนมะนั้นยังเป็นเสมือนบันไดก้าวหนึ่งที่ชี้ว่า โยะมิโตะโมะสามารถสร้างความรุ่งเรืองให้แก่ตระกูลเหมือนดังเช่นที่ครั้งหนึ่งโยะมิอิเอะเคยได้รับตำแหน่งนี้เช่นเดียวกัน

สำหรับสถานภาพของทะมะโตะโมะนั้น ในฉาก【ア】ที่บิดาเสนอให้เขาเป็นแม่ทัพฝ่ายอดีตจักรพรรดิซุโตะกุมีเพียงคำกล่าวว่า ทะมะโตะโมะเป็นบุตรคนท้ายๆ 「遙かの末子」 ทั้งนี้หากพิจารณาตามชาติกำเนิดในตระกูล ก็จะได้เห็นว่า ทะมะโตะโมะเป็นบุตรที่เกิดจากนางโลมในย่านเอะงุจิ(江口) และเป็นบุตรที่ไม่ได้เกิดจากภรรยาเอก(庶子) นอกจากนี้ หากพิจารณาจากรูปแบบการสืบทอดสมบัติโดยแบ่งให้บุตรชายสองคน(二頭体制) ในช่วงสมัยคะมะกุระถึงสมัยราชวงศ์เหนือได้ก็จะได้เห็นว่า ในตระกูลนั้นกรบผู้เป็นบิดาจะมอบหมายให้บุตร

ผู้สืบทอดตระกูล(嫡子)กับบุตรคนรอง(次男)เป็นผู้มีสิทธิครอบครองสมบัติ รวมทั้งจัดการแก้ปัญหาในตระกูลร่วมกัน⁷ ฉะนั้นสำหรับทะมะโตะโมะซึ่งเป็นบุตรชายลำดับที่แปดแล้ว เขาย่อมมีสิทธิอำนาจในตระกูลน้อยกว่าบุตรผู้สืบทอดตระกูล บุตรคนรอง รวมทั้ง พี่คนอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นเรื่องผู้เขียนได้นำเสนอพฤติกรรมของทะมะโตะโมะที่ไม่ให้ความเคารพต่อพี่ชาย โดยผ่านคำบอกเล่าของบิดาไว้ดังนี้

【オ】凡此為朝幼少より以外のあらものにて、あに共をも事ともせず、我一人世にあらんとしける間、判官もてあつかひて、きやつを都に置ては一定ひがことし だしてんずとて、鎮西へ追下す。

ตั้งแต่เยาว์วัย ทะมะโตะโมะเป็นคนนิสัยก้าวร้าวทำอะไรตามอำเภอใจ แม้แต่กับพี่ชายก็ไม่เห็นหัว จนโฮงัน(ทะมะโยะมิ) ก็เอาไม่อยู่ เลยคิดว่า “หากเอาเจ้านี่ไว้ที่เมืองหลวง ต้องก่อเรื่องเป็นแน่” จึงไล่ให้ไปอยู่แถบชินเสอิ (แถบคิวชู) (น. 86)

จากคำบอกเล่าของบิดาชี้ให้เห็นว่า เดิมทีทะมะโตะโมะมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว กระทำการใดๆ โดยไม่ให้ความเคารพต่อผู้เป็นพี่ จนถูกบิดาลงโทษให้ไปอยู่ในที่ห่างไกลจากเมืองหลวง ทว่าเป็นที่น่าสงสัยได้ว่า หลังจากที่ทะมะโตะโมะตัดสินใจร่วมรบกับบิดาและพี่น้องในสงครามโฮงัน พฤติกรรมของทะมะโตะโมะก็มีท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไป ดังจะสังเกตได้จากคำกล่าวของทะมะโตะโมะ เมื่อเห็นพี่น้องแย่งชิงกันเป็นทัพหน้าว่า

【カ】何事を御論候やらん。合戦の庭には兄弟といふ差別候まじ。たゞ器量により候。まつさきして見参に入度候得共、さらぬだに兄をも兄とせぬ悪者といふさた候なれば、論じ申ても無益なり。但敵の強く候はん所をば、何度も為朝に任て御覧候へ。

นี่แย่งชิงอะไรกัน ในสนามรบไม่มีการแบ่งแยกพี่

⁷ การให้บุตรผู้สืบทอดตระกูลและบุตรคนรองมีสิทธิในการสืบทอดสมบัติ เกิดในช่วงเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการสืบทอดสมบัติโดยแบ่งสัดส่วนอย่างเท่าเทียมกันทั้งทายาทฝ่ายชายและหญิง (分給相続) เป็นการสืบทอดโดยมอบให้บุตรชายผู้สืบทอดเพียงคนเดียว (単独相続) โอตะนิชิ อะอิ (大谷愛, 1997, p. 21) ชี้ว่า โดยทั่วไปแม้ว่าบุตรคนรองจะมีสถานะไม่สูงเทียบเท่ากับบุตรผู้สืบทอดตระกูลโดยสมบูรณ์ แต่ก็นับว่ามีความใกล้เคียงกันและเหนือกว่าบุตรคนอื่นๆ อย่างชัดเจน นอกจากสิทธิในการครอบครองมรดกแล้ว บุตรผู้สืบทอดตระกูลกับบุตรคนรองยังมีบทบาทในการดูแลจัดการปัญหาในตระกูลร่วมกัน

หรือน้อง มันขึ้นอยู่กับฝีมือแค่นั้นแหละ ข้าเองก็อยากให้ฝ่ายนั้นได้เห็นข้าก่อนใครอื่น เพียงแต่กลัวว่าจะโดนติฉินนินทาว่าเป็นคนชั่วร้าย ไม่เห็นหัวพี่ชาย ข้าเลยไม่อยากจะมาโต้เถียงให้เปล่าประโยชน์ ทว่าหากเจอต่รูฝีมือนักจ ก็ยกให้เป็นหน้าที่ข้าจัดการก็แล้วกัน ” (น. 98-99)

ฉากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ทะเมะโตะโมะมันใจว่าฝีมือของตนเองเหนือกว่าบรรดาพี่น้อง และต้องการบุกเข้าต่อสู้กับศัตรูก่อนใครอื่น ทว่าสาเหตุที่เขาล้มเลิกความตั้งใจนั้นเป็นเพราะทะเมะโตะโมะไม่อยากโดนตำหนิว่าเป็นคนชั่วร้าย “ไม่เห็นหัวพี่ชาย” 「兄をも兄とせぬ」จะสังเกตได้ว่า คำกล่าวนี้มีความใกล้เคียงกับคำกล่าวของบิดาก่อนหน้านีว่า “แม้แต่กับพี่ชายก็ไม่เห็นหัว” 「あに共をも事ともせず」 จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า ผู้เขียนต้องการนำเสนอพฤติกรรมของทะเมะโตะโมะที่หันมาตระหนักถึงบทบาทในฐานะผู้ที่พี่น้อง ทว่าดังกล่าวยังปรากฏอย่างเด่นชัดในฉากต่อสู้กับโยะมิโตะโมะ ซึ่งจะขอล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า ในฉากก่อนสงครามจะเริ่มขึ้น ผู้เขียนมอบบทบาทให้บิดาเป็นผู้นำเสนอสถานภาพของโยะมิโตะโมะและทะเมะโตะโมะขึ้นมาพร้อมกัน และแม้ว่าทั้งคู่จะมีสถานภาพในตระกูลที่แตกต่างกัน แต่ผู้เขียนก็นำเสนอให้ทั้งคู่ตระหนักถึงบทบาทที่มีต่อสถานภาพของตนเอง ดังจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของโยะมิโตะโมะในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล โดยนำเสนอชุดเกราะที่ได้รับจากโยะมิอิเอะให้เป็นแรงผลักดันในการสร้างชื่อเสียงให้แก่ตระกูลดังเช่นที่โยะมิอิเอะเคยปฏิบัติมา ในขณะที่ทะเมะโตะโมะผู้เป็นน้องชายลำดับที่แปด แม้ในอดีตจะมีพฤติกรรมที่ไม่ให้ความเคารพต่อพี่ชาย ทว่าในสงครามครั้งนี้ ผู้เขียนนำเสนอให้ทะเมะโตะโมะมีท่าทีที่หันมาตระหนักถึงสถานภาพและบทบาทในฐานะผู้เป็นน้อง จะเห็นได้ว่า ก่อนการต่อสู้จะเริ่มขึ้น ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของทั้งผู้เป็นพี่และผู้เป็นน้องสอดคล้องตามสถานภาพที่แต่ละคนได้รับ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้เองได้ถูกเชื่อมโยงไปสู่ปมความขัดแย้ง

ในฉากที่ทั้งคู่ต้องเผชิญหน้ากันในสงคราม

6.2 การนำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้อง

ผู้เขียนบรรยายฉากการต่อสู้โดยให้ทะเมะโตะโมะเป็นผู้คุมกันประตู่วังฝั่งทิศตะวันตก จากนั้นก็ให้นักรบฝ่ายตรงข้ามยกทัพเข้ามาโจมตี ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือนักรบของโยะมิโตะโมะผู้เป็นพี่ชาย ฉากการเผชิญหน้าของทั้งคู่ถูกนำเสนอไว้ดังนี้

โยะมิโตะโมะควมบ้าเข้ามาประชิดประตู่ที่ทะเมะโตะโมะคุมกันอยู่ ก่อนการต่อสู้จะเริ่มต้นขึ้น ทั้งคู่ได้โต้เถียงกันดังความว่า

【キ】義朝、「こはいかに。宣旨によつて向たりといはゞ、急引退候へかし。争か勅命といひ、兄に向て弓を引、冥加のつきむずるはいかに。」八郎あざ笑て、「為朝が兄に向て弓を引が冥加尽て候はゞ、いかに殿は現在の父に向て弓をひかれ候ぞ。殿は宣旨に随て向たりとおほせられ候。為朝は院宣をうけ給て候。院宣と宣旨といづれ甲乙か候。」といふ。

โยะมิโตะโมะเอ่ยขึ้นว่า “อะไรกัน ในเมื่อเจ้ารู้ว่าข้ามาตามพระบรมราชโองการขององค์จักรพรรดิ ก็ควรรับหลีกทางไปเสีย บอกว่าเป็นพระบัญชา แล้วจะยังกล้ามาจ้วงธนต่อกรกับพี่อีกหรือ บารมีแห่งองค์ทวยเทพที่เคยคุ้มครองเจ้าคงจะสูญสิ้นไปหมดแล้ว เจ้าจะว่าอย่างไร” สะซิโรแปลงเสียงหัวเราะเยาะ พลางตอบกลับไ้ว่า “หากข้าทะเมะโตะโมะจ้วงธนต่อกรกับพี่ แล้วบารมีแห่งองค์ทวยเทพจะสูญสิ้นไปเสียก็ แล้วที่ท่านจ้วงธนต่อกรกับผู้เป็นบิดาอยู่ตอนนี้ละ จะว่าอย่างไร ท่านบอกว่า มาที่แห่งนี้ตามพระบรมราชโองการขององค์จักรพรรดิ ข้าก็รับพระบรมราชโองการขององค์จักรพรรดิมาเหมือนกัน ระหว่างพระบรมราชโองการขององค์จักรพรรดิ กับพระบรมราชโองการขององค์จักรพรรดิ อะไรจะเหมือนกัน” (น. 108-109)

จากฉากข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเด็นที่โยะมิโตะโมะกับทะเมะโตะโมะโต้เถียงกันแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นเรื่องความชอบธรรมระหว่างพระบรม

ราชโองการขององค์จักรพรรดิกับองค์อดีตจักรพรรดิ และประเด็นเรื่องการที่บุตรเข้าต่อสู้กับบิดากับการที่น้องเข้าต่อสู้กับพี่ชาย ทั้งนี้ ในฉบับนักษะระอิซึ่งเป็นฉบับดั้งเดิม ผู้เขียนนำเสนอเฉพาะประเด็นเรื่องการที่บุตรเข้าต่อสู้กับบิดากับการที่น้องเข้าต่อสู้กับพี่ชาย และปิดท้ายฉากว่า “เนื่องจากสิ่งนี้เป็นไปตามหลักครรลอง (โยะมิโตะโมะ) จึงไม่ปรียากตอบโต้ใดๆ อีก” 「道理ナレバ、音モセズ」เพื่อชี้ให้เห็นถึงอากัปกริยาของโยะมิโตะโมะที่ยอมจำนนกับคำต่อว่าของน้องชาย

คิซะกะ ซะกิ (城坂早紀, 2016, p. 59) วิเคราะห์ว่า ผู้เขียนฉบับนักษะระอิ ต้องการนำเสนอให้ทะมะโตะโมะเป็นฝ่ายชนะการโต้เถียง ในขณะที่ฉบับโคะโตะอิระ ผู้เขียนปิดท้ายฉากโดยให้ทะมะโตะโมะยกพระบรมราชโองการขององค์อดีตจักรพรรดิขึ้นมาตอบโต้ เพื่อให้เห็นว่าสงครามครั้งนี้ไม่สามารถตัดสินว่าฝ่ายใดเหนือกว่าได้ ด้วยเหตุนี้ คิซะกะจึงวิเคราะห์ว่า ผลของการทุ่มเถียงของทั้งคู่ถือว่าเสมอกัน

จากบทวิเคราะห์ของคิซะกะจะเห็นได้ว่าการต่อสู้ของทั้งโยะมิโตะโมะและทะมะโตะโมะไม่สามารถตัดสินว่าฝ่ายใดเหนือกว่าได้ เนื่องจากทั้งคู่ต่างก็ปฏิบัติหน้าที่ตามโองการจากราชสำนัก การต่อสู้ของทั้งสองฝ่ายจึงมีความชอบธรรมเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในอีกแง่หนึ่ง หากพิจารณาประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวจากการที่บุตรเข้าต่อสู้กับบิดา กับการที่น้องเข้าต่อสู้กับพี่ชายก็จะเห็นได้ว่า ทั้งคู่ต่างก็กระทำผิดทั้งในแง่หลักครรลองของซังจื้อ ในด้านความกตัญญู (孝) และด้านการเชื่อฟังผู้เป็นพี่ (悌) รวมทั้งหลักปฏิบัติของนักรบในการให้ความสำคัญกับพวกพ้องของตนเอง ฉะนั้นจึงถือว่าทั้งคู่ต่างก็มีความผิดเสมอกันด้วยเช่นกัน นอกจากนี้หากพิจารณาการนำเสนอให้ทั้งคู่ได้เถียงกัน เรื่องสิทธิอำนาจอันชอบธรรมจากโองการของราชสำนัก และเรื่องการกระทำผิดต่อคนในตระกูลก็ยิ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ต่อราชสำนักกับบทบาทหน้าที่ในตระกูล ดังจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ต่อราชสำนักส่งผล

ให้ความสัมพันธ์ในตระกูลเกิดรอยร้าวอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงคราวที่โยะมิโตะโมะกับทะมะโตะโมะต้องประมือกัน ผู้เขียนได้นำเสนอท่าทีของทั้งคู่ไว้แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากฉากต่อไปนี้

【ク】 (為朝：執筆者注) 例のさきぼをうちつがひ、うちあげひかんとしけるが、「まて、しばし。軍も未をはらざるに、大將軍を只一矢に射おとさむこと、無下に情なかるべし。就中主上・上皇も御兄弟にてまします。関白殿と左大臣殿又兄弟、判官殿と下野殿と内々いひあはせて、『汝は内裏へまいれ。我は院へまいらむずる。主上軍に勝給はゞ、汝をたのみて我はまいらん。院軍にかち給はば、我を頼て汝はまいれ』と、約束なんどをし給ひつらむをもらさず。又敵も敵にこそよ。我身はいや／＼の弟也。あへなく射おとしたてまつらば、若後悔する事もや。」とて、はげたる矢をさしはづし、又表矢の鏑をはげかへて、「首藤九郎はみよ。家季、中差にて下野殿を射落奉らんと思へども、旁存る旨あれば、疵はつけ申さじ。矢風計をひかせ奉りて、肝をつぶさせ申さん。」とて (後略)。

(ทะมะโตะโมะ) เอาจุทธท้าวเรียวแบบที่ใช้ต่อสู้เมื่อครู่ขึ้นมาทาบ ขณะกำลังยกคันธนูขึ้นเตรียมยิงนั่นเอง เขาก็นึกขึ้นมาว่า “รอลักพักดีกว่า สงครามยังไม่สิ้นสุดลง หากใช้ธนูเพียงดอกเดียวยิงปลิดชีพผู้เป็นแม่ทัพ ก็ดูจะไร้ซึ่งมนุษยธรรมจนเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์จักรพรรดิกับองค์อดีตจักรพรรดิเป็นพระเชษฐาและพระอนุชา ท่านคัมปะกุ (ฟูจิระระ โนะ ทะดะมิชิ) กับท่านเสนาบดีฝ่ายซ้าย (ฟูจิระระ โนะ โยะรินะงะ) ก็เป็นพี่น้องเอกเช่นเดียวกัน หรือว่า ท่านโฮงัน (ทะมะโยะมิ) กับท่านผู้ว่าการเมืองมิโตะซุเกะ (โยะมิโตะโมะ) อาจจะแอบตกลงกันว่า “ตัวเจ้าไปอยู่ฝ่ายองค์จักรพรรดิ ส่วนตัวข้าจะอยู่ฝ่ายองค์อดีตจักรพรรดิ หากว่าองค์จักรพรรดิเป็นฝ่ายมีชัย ข้าจะไปพึ่งเจ้า แต่หากฝ่ายองค์อดีตจักรพรรดิเป็นผู้ชนะ เจ้าก็มาพึ่งข้า” เป็นไปได้ว่าตัวข้าอาจไม่รู้ข้อตกลงอะไรพวกนั้น นอกจากนี้แล้ว ยังขึ้นอยู่กับว่าฝ่ายศัตรูเป็นผู้ใดด้วย ตัวข้าเป็นน้องอายุห่างกันไม่ใช่น้อย หาก

ยิ่งฟัจฉนชีวิตคั้บสัญญไ้ปลั่ะกั้ อาจต้งอมาเสีโยกายหลั้ง” เมื่อคิด้ดั่งนั้้น ทะเมะโตะโมะเก้เ้าลัฏฐนุที่ทาบอออกจาก คั้นศร จาคนั้้นก็เปลี่นเ้าลัฏฐนุคะบุระซึ่งเ็นลัฏฐนุแบบ อูะวะ⁸ ชั้้นมาทาบ พลางเอยัว่า “ซุโด คุโร ดุนี้ไ้วันะ อีเอะซุเอะ (ชั้ของซุโด คุโร) ชั้คิด้ไ้ว่าจจะไ้ลัฏฐนุแบบ นะกะสะมิ⁹ ยิ่งท่านมิโมะท้ชุเกะให้ดั้บสัญญ ทว่าพอดิมีบางเรื่งที่นั้ก ชั้้นมาได้ ชั้เลยจะไมเียให้ฟั้ไ้รับบาดเจ็บละ เ้าแค้ กระแสมจากลุดคอกให้ขวัญหนีดีฝ่อก็พอ” (น. 109)

จะเห็นได้ว่า ทะเมะโตะโมะเปลี่นลัฏฐนุหัวเรียว แบบนะกะสะมิซึ่งมักใช้ในยามเผด็จศึก เ็นลัฏฐนุ คะบุระเพื่อข่มขวัญโยะมิโตะโมะ เ็นเงื่งจากมี “บางเรื่ง ที่นั้กชั้้นมาได้” ซึ่งคั้ดังกล่าว่าสามารถตีความไ้เ็น 3 ประการ ประการแรกคือ ธรรมเนียมในการต่อสู้ที่ไมควร ยิ่งแม่ทัพ ขณะที่การรบยังไมดำเนินไ้ถึงจุดสิ้นสุด ประการที่สองคือ การคาดคะเนถึงแผนการรบที่อาจมี ข้อตกลงในการประนีประนอมแผ่อยู่เบื้องหลั้ ประการ ที่สามคือ การตระหนัถึงสถานภาพของฟั้ที่เป็นศัตรู ซึ่งเ็นพี่ชาย ในขณะทีตนเองเ็นน้องชายที่อายุห่าง กันมาก กล่าวคือ ทั้งคู่มียุ่ห่างกันราว 16 ปี¹⁰

ในฉบับนะกะระอิ ผู้เขียนนำเสนอให้ทะเมะโตะโมะ เปลี่นใจไมเียงเ้าชีวิตพี่ชาย เ็นเดี๋ยวกั้บฉบับ โคะโตะอิระ ทว่าเหตุผลที่เ็นแรงจูงใจนั้้นมีความ แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้เขียนกล่าวถึงแผนข้อตกลงที่ อาจอยู่เบื้องหลั้ของทั้งสองฝ่าย โดยไมได้ยกเหตุผล เรื่งธรรมเนียมในการต่อสู้ นอกจากนั้ประเด็นที่นั้บได้ว่า แตกต่างอย่างชัดเจนที่สุดก็คือ เหตุผลเกี่ยวกับความ สัมพันธ์ของฟั้น้องดั่งความว่า

【ケ】為朝ヲ幼少ヨリ「兄弟皆打失イテ、我一人、世ニアラントセンズルエセ者也」トテ悪レテ、久ク 不孝ノ身ニテ有ガ、マレニ許リテ上テ、親ノ免シモ無兄

ヲアヘナク射殺テ、重テ不孝セラレテハ、如何アラン」 (後略)

ทะเมะโตะโมะ ดั้งแต่้วยเด็ก เคยถูกพ่อตำหนิว่า “ชั้เ็นคนชั่วชั้ คิด้จะฆ่าฟั้น้องให้ลั้นชาก เพื่อที่ตัวเอง เ้านั้้นจะไ้เ็นผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค” ที่ผ่านมา ตัวชั้เ็น ลุ่กที่อ่กตั้ญญมานานนั้ก แต่สุดท้ายพ่อกั้ให้อภัยจน ไ้กลับเ้ามาในเมืองหลวง หากตัวชั้ยังฟั้ขายจนลั้นชั้พ อย่างเ็นัจฉนาล โดยที่พ่อไมเียยอมละก็ ชั้จะยังดู อ่กตั้ญญขนาดไหนนะ” (น. 58)

คิชะกะ ชะกิ (城坂早紀, 2016, p. 59) วิเคราะห์ การใช้คั้ว่า “อ่กตั้ญญ” (不孝) ว่า ผู้เขียนฉบับนะกะระอิ ต้องการชี้ให้เ็นถึงท่าทีของทะเมะโตะโมะที่ไมต้องการ แ่งชิงเ็นทัพหน้าหรือปลิดชีพพี่ชาย เ็นเพราะต้องการ หลั้เกลี้ยไมให้ตนเองถูกมองเ็นลัฏค่อตั้ญญดั่งเ็น ที่ผ่านมา จากงานวิจัยจะเห็นได้ว่า ฉบับนะกะระอินำเสนอ ให้ทะเมะโตะโมะเลือกที่จะไมปลิดชีพพี่ชาย เ็นเพราะ ตระหนัถึงความสัมพันธ์กับบิดาตามหลักครลงของ ชงจ้อในด้านความก่ตั้ญญ

ในขณะที ฉบับโคะโตะอิระ ผู้เขียนไมได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์กับบิดา ทว่าเ็นไปทีการนำเสนอความ แตกต่างของอายุระหว่างฟั้น้อง เกี่ยวกับประเด็นนี้ ทะนะกะ เอะอิชิโร (田中栄一郎, 2005, p. 130) ชั้ว่า พฤติกรรมดั่งกล่าวสะท้อนให้เ็นถึงลักษณะนิสัยของ ทะเมะโตะโมะที่ให้ความสำคัญกับตระกูลไ้้อย่างชัดเจน ทั้งนั้ผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตว่า การที่ผู้เขียนฉบับโคะโตะอิ ระนำเสนอท่าทีที่ตระหนัถึงความแตกต่างของอายุ ของตนเองกับพี่ชาย แสดงให้เ็นถึงการให้ความสำคัญ กับฟั้เ็นฟั้สอคล้องกับฉาก【カ】ที่ทะเมะโตะโมะไม เ้าแย่งชิงตำแหน่งทัพหน้ากับพี่ชาย เ็นเพราะไมต้องการ โดนตำหนิว่า “ไมเห็นหัวพี่ชาย” “兄をも兄とせぬ” จาก

⁸ ลัฏฐนุแบบอูะวะ (表失、上矢) หรือ ลัฏฐนุแบบอูะวะสะมิ (上差の矢) หมายถึง ลัฏฐนุที่ใช้เ็นอาวุธเสริมลัฏฐนุแบบนะกะสะมิ (中差の矢) โดยทั่วไปจะเ็นลัฏฐนุที่ใช้ในการล่าสัตว์ เ็น ลัฏฐนุคะบุระ (簾矢) กล่าวคือ ลัฏฐนุที่ตรงโคนติดปล้องลักษณะวงรีซึ่งทำจากไม้หรือเขาสัตว์ วนปล้องมีรูเจาะไว้ ด้วยเหตุนี้ เวลาที่ยิงลัฏฐนุคะบุระออกไป อากาศจะถ่น ผ่านรูทำให้มีเสียงดัง โดยทั่วไปส่วนหัวจะทำจากเหล็ก และแยกเ็นสองแอกแบบลัฏฐนุคะระมิยะ (狩侯、雁股) ในสงครามนั้กรบจะไ้ใช้ลัฏฐนุคะบุระไ้เ็นสัญลักษณ์ในการ เปิดศึก และเ็นเงื่งจากลัฏฐนุคะบุระจะมีเสียงดังเวลาอิงออกไป นั้กรบจึงใช้เพื่อข่มขวัญคู่ต่อสู้ด้วยเช่นกัน นอกจากนั้ลัฏฐนุคะบุระยังถูกใช้ในการฝึกชก การล่าสัตว์ และการแข่งขัน อิงรุษะบุชะเมะ

⁹ ลัฏฐนุแบบนะกะสะมิ (中差の矢) หมายถึง ลัฏฐนุที่มีหัวเรียวยาว เ็น ธนูชะยะ (征矢) มักใช้ในเวลาที่ต้องการเผด็จศึกฝ่ายศัตรู

¹⁰ โยะมิโตะโมะ เกิดในค.ศ.1123 ขณะทำสงครามไ้เงิน อายุ 33 ปี ส่วนทะเมะโตะโมะ เกิดในค.ศ.1139 ขณะทำสงครามอายุ 17 ปี

รูปแบบการนำเสนอดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทะเมะโตะโมะพยายามรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องไว้ และไม่ต้องการให้ความขัดแย้งอันเกิดจากหน้าที่ที่มีต่อราชสำนักส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในภายภาคหน้า

เมื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของทะเมะโตะโมะของทั้งสองฉบับจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทั้งสองฉบับต่างนำเสนอภาพลักษณ์ของทะเมะโตะโมะที่มีสติยังคิดไว้เช่นเดียวกัน ทว่าผู้เขียนฉบับโคะโตะฮิระจะเน้นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง และคุณลักษณะของทะเมะโตะโมะที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่า ต่างจากฉบับนะกะระฮะที่ต้องการเน้นความกตัญญูต่อบิดา จากการนำเสนอพฤติกรรมของทะเมะโตะโมะที่เลือกที่จะไม่กระทำผิดต่อพี่ชาย แม้ตนเองจะมีความชอบธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่เพื่อองค์อดีตจักรพรรดิ ทำให้ภาพลักษณ์ของทะเมะโตะโมะมีลักษณะในเชิงบวก การนำเสนอมุมมองของทะเมะโตะโมะที่มีต่อพี่ชายยังปรากฏให้เห็นในฉากต่อไป

หลังจากทะเมะโตะโมะตัดสินใจยิงธนูเพื่อข่มขวัญ ผลปรากฏว่าลูกธนูได้พุ่งเฉี่ยวหมวกเกราะของโยะมิโตะโมะ และปักเข้าไปในประตูบานหนาจนจมหายไประดังก่า นปฏิกริยาของโยะมิโตะโมะกับท่าทีของทะเมะโตะโมะถูกบรรยายไว้ดังนี้

【コ】 下野守目もくれ、心もみだれて、既馬より落ぬべかりけるを、鞍の前輪をつよくをさへ、弓杖にすがり、鎧ふみしづめて、うち甲をさぐりまはす。血も流れず疵もなし。心少し案堵して、さりげなくもてなし、
「八郎は聞しに似ず手こそあばらなれ。さすがに義朝ほどの敵をばかうは誰か射んや。こゝにて八龍にうらかゝせむ事はよもかなはじ。」と打咲ば、為朝、「さん候。一の矢におゐて、旁存ずる旨候て、わざとしきだひ申候。又御鎧をば八龍とはみて候。何にても候へ、二の矢におゐては申うけむずるに候。矢つぽをさして、承候はむ。まつかう、頸の骨はおそれも候。弦切、弦走、障子の板、脇立の上、こゝを射よと鞭のさきにて打叩て、御

前の雑人をのけられ候へ。」（後略）

ผู้ว่าการเมืองมิโตะมุซุเกะ(โยะมิโตะโมะ) ตกอยู่ในอาการตาพร่ามัว ใจเต้นระส่ำจนแทบจะตกจากหลังม้า จึงต้องเอามือจับหน้าอานม้าไว้แน่น อีกมือหนึ่งก็เอาค้นธนูช่วยค้ำยันไว้ เท้าเหยียบโกลนจนสุดแรง และเมื่อเขาลองเอามือลูบเข้าไปหมวกเกราะ จึงได้รู้ว่าตนเองไม่มีเลือดไหล หรือได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใด เมื่อพอจะสงบจิตสงบใจลงได้ โยะมิโตะโมะก็ทำท่าเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น พลางเอ่ยขึ้นว่า “อะชิโร ฝีมือเจ้าไม่เห็นจะแม่นยำเหมือนอย่างคำร่ำลือ จะมีใครมายิงศัตรูอย่างโยะมิโตะโมะได้ละ ยิ่งข้าอยู่ในชุดแบบนี้ เจ้าไม่มีทางยิงทะลุชุดเกราะแปดมังกรไปได้หรอก” โยะมิโตะโมะพูดพลางเปล่งเสียงหัวเราะเยาะ ทะเมะโตะโมะจึงตอบกลับไ้ว่า “ถูกต้องแล้วท่าน พอดีข้ามีบางเรื่องที่นึกขึ้นมาได้ ธนูดอกแรกจึงถือเป็นสิ่งที่แทนคำทักทายของข้า ชุดเกราะแปดมังกรที่ท่านว่านะ ข้าก็เห็นอยู่แล้ว จะอย่างไรก็ตาม ธนูดอกที่สองนี้ ข้าจะขอให้ท่านช่วยบอกหน่อยว่า ข้าควรเล็งไปตรงไหนดี จะให้ยิงเข้ากระบังหน้าหมวกเกราะหรือกระดุกคอ ข้าก็รู้สึกไม่อาจเอื้อม หรือจะให้ยิงตรงเชือกผูกเอว แฉงลำตัว แฉงห้อยตรงบ่า หรือเกราะตรงลิ้นข้าง ถ้าท่านจะให้ยิงตรงไหน ก็สับดแล้ข้าได้เลย แล้วข้าจะไว้ชีวิตพวกหลั่ล่อของท่าน” (ละข้อความส่วนท้าย) (น. 110)

จะเห็นได้ว่า โยะมิโตะโมะตกอยู่ในอาการหวาดกลัว และตื่นตระหนก แต่ก็พยายามปกปิดความรู้สึกลงของตนเองโดยกล่าวอ้างชุดเกราะแปดมังกรขึ้นมา ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนฉบับนะกะระฮะบรรยายปฏิกริยาของโยะมิโตะโมะไว้ใกล้เคียงกัน หากแต่ไม่ปรากฏคำกล่าวอ้างถึงชุดเกราะแปดมังกรดังเช่นฉบับโคะโตะฮิระแน่นอนว่าการที่โยะมิโตะโมะกล่าวอ้างถึงชุดเกราะแปดมังกรขึ้นมานั้น เป็นไปเพื่อชี้ถึงความแข็งแกร่งของชุดเกราะที่ไม่มีผู้ใดสามารถทำอันตรายผู้สวมใส่ชุดนี้ได้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาย้อนไปถึงฉาก【イ】ที่โยะมิโตะโมะสวมชุดเกราะแปดมังกรก่อนออกรบก็จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนกล่าวถึงที่มาของชุดเกราะแปดมังกร

ที่สืบทอดมาจากโยะมิโอะะะ บรรพบุรุษผู้ที่ได้ขึ้นชื่อว่า มีฝีมือแกร่งกล้า และผู้ที่จะได้ใส่ชุดเกราะนี้ต้องเป็นผู้สืบทอดตระกูลเท่านั้น ฉะนั้นการที่โยะมิโตะโมะ กล่าวอ้างถึงชื่อชุดเกราะแปดมังกรขึ้นมา จึงยังอาจตีความได้ว่า โยะมิโตะโมะต้องการชี้ว่าสถานภาพของตนในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูลอยู่เหนือกว่าฝ่ายทะมะโตะโมะผู้เป็นน้อง อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอท่าทีของโยะมิโตะโมะที่พยายามแสดงให้เห็นว่าตนมีสถานภาพที่เหนือกว่า โดยกล่าวอ้างชุดเกราะแปดมังกรเพื่อปกปิดความขลาดกลัวของตนเองนั้น ทำให้ภาพลักษณ์ของโยะมิโตะโมะมีลักษณะในเชิงลบ อีกทั้งยังทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้ว่า โยะมิโตะโมะไม่ใช่ผู้สืบทอดตระกูลที่เหมาะสม

ในอีกด้านหนึ่ง ผู้เขียนนำเสนอให้ทะมะโตะโมะ แสดงท่าทีมั่นใจว่า ความสามารถของตนเองอยู่เหนือกว่าความแข็งแกร่งของชุดเกราะแปดมังกร ทั้งนี้ในส่วนถ้อยคำที่ทะมะโตะโมะโต้เถียง มีประเด็นที่สนใจตรงคำกล่าวว่า “ชุดเกราะแปดมังกรที่ท่านว่านะ ข้าก็เห็นอยู่แล้ว” คำกล่าวนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ทะมะโตะโมะสังเกตเห็นชุดเกราะแปดมังกรตั้งแต่อีก่อนที่พี่ชายจะกล่าวอ้างขึ้นมา นอกจากนี้การกล่าวถึงชื่อชุดเกราะแปดมังกรขึ้นมาอย่างขี้นัยยะว่า ทะมะโตะโมะรู้ถึงความสำคัญของชุดเกราะที่เป็นเสมือนเครื่องแสดงอำนาจของบุตรผู้สืบทอดตระกูล อย่างไรก็ตาม ทะมะโตะโมะก็ไม่ได้แสดงท่าทีหวั่นเกรง หรือแม้แต่จะใช้เป็นเหตุผลให้ตัดสินใจไม่ยิงธนูเอาชีวิตพี่ชาย ยิ่งไปกว่านั้นเขายังกล่าวข่มขวัญว่า จะยิงธนูดอกที่สองเข้าที่ส่วนต่างๆ ของชุดเกราะจนทำให้โยะมิโตะโมะต้องถอยกลับไป ท่าทีของทะมะโตะโมะสะท้อนให้เห็นว่า แม้ทะมะโตะโมะจะพยายามรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง และให้ความเคารพโยะมิโตะโมะในฐานะพี่ที่มีความอาวุโสมากกว่า ทว่าหากมองจากฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูลแล้ว โยะมิโตะโมะไม่ใช่ผู้ที่น่ายำเกรงแต่อย่างใด

ทั้งนี้รูปแบบการนำเสนอชุดเกราะ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในตระกูล ปรากฏให้เห็นตั้งแต่

ก่อนสงครามจะเริ่มขึ้น ในฉากที่ทะมะโตะโมะบิดาของเขา ฝืนถึงชุดเกราะของตระกูลทั้ง 8 ชุด ว่า

【サ】「此程世にこゝろえざる夢をみたる事候。

重代相伝の薄金・膝丸・月数・日数・楯無・面高・七龍・八龍など申候鎧共、風にふかれて四方へちると見て候あひだ、心もとなくおぼえて、いつかたへもさしいでじとこそ存候へ。」

“ไม่นานมานี้ ข้าฝันถึงเรื่องที่ไม่อาจทำความเข้าใจได้ ในฝันข้าเห็นชุดเกราะซึ่งเป็นสมบัติที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น อุทซุงะเนะ อิสะมะรุ ทซูกิเกะสุ อิเกะสุ ทะตะนะมิ โยะโตะตะกะ มิชิริว ฮะชิริว (แปดมังกร) ถูกลมพัด จนปลิวกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง ข้ารู้สึกหวั่นใจ จึงคิดว่าจะไม่เข้าร่วมสงคราม ไม่ว่ากับฝ่ายใดก็ตาม” (น. 77)

ใน “หนังสือฉิมเป็นนิฮงโกะเด็นบุงะกุเซ็นฉุ 41 โฉมงกิ มุทซุเกกิ โฮเง็นโมะโนะวะตะริ เฮะอิจิโมะโนะวะตะริ” (『新編日本古典文学全集 41 将門記 陸奥話記 保元物語 平治物語』) แทรกบทวิเคราะห์ไว้ว่า ชุดเกราะที่กระจัดกระจายเป็นกลางบอกถึงความแตกแยกของคนในตระกูลมินะโตะะ ฉะนั้นจึงอาจสันนิษฐานได้ว่าการที่ผู้เขียนฉบับโคะโตะอิระนำเสนอชุดเกราะแปดมังกรในฉากนี้ โดยสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของบุตรผู้สืบทอดตระกูลที่ไม่ได้รับการเคารพยำเกรง ยังอาจเป็นไปได้เพื่อเชื่อมโยงกับความแตกแยกภายในตระกูลหลังจากสงครามสิ้นสุดลง

โดยสรุป ในฉากการเผชิญหน้าระหว่างโยะมิโตะโมะกับทะมะโตะโมะ ตอนต้นฉากผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงความชอบธรรมของทั้งคู่ จากการที่ต่างฝ่ายต่างได้รับโอกาสจากอดีตจักรพรรดิและจักรพรรดิ และในขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของราชสำนักที่ทำให้บทบาทในตระกูลเกิดความขัดแย้งกันทั้งในฐานะบุตรที่มีต่อบิดาและน้องที่มีต่อพี่ ทว่าเมื่อการต่อสู้เปิดฉากขึ้น ผู้เขียนได้มุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง โดยนำเสนอภาพลักษณ์ในเชิงลบของโยะมิโตะโมะที่พยายามใช้ความแข็งแกร่งของชุดเกราะ

แปดมังกร สัญลักษณ์แสดงสถานภาพบุตรผู้สืบทอดตระกูล เพื่อปกปิดความพลาดทักท้วงของตนเองและเอาชนะผู้เป็นน้อง ในขณะที่ภาพลักษณ์ของทะเมโตะโมะถูกนำเสนอในเชิงบวกให้เป็นผู้ที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อพี่ชายซึ่งมีความอาวุโสมากกว่าและพยายามรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้นำเสนอท่าทีที่เพิกเฉยต่อชุดเกราะแปดมังกร ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงการไม่เคารพพี่ชายในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล การนำเสนอท่าทีของทั้งคู่ที่มีต่อชุดเกราะนี้เองทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้ถึงชนวนเหตุที่นำไปสู่ความแตกแยกในตระกูล อันเกิดจากตัวของโยะมิโตะโมะที่ขาดคุณสมบัติของผู้สืบทอดตระกูลที่เหมาะสม ในขณะที่ทะเมโตะโมะก็ไม่ได้ให้ความเคารพยำเกรงผู้เป็นพี่ในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล

6.3 การนำเสนอเรื่องราวของพี่น้องตระกูลโอบะ

ถัดจากฉากการเผชิญหน้าระหว่างโยะมิโตะโมะกับทะเมโตะโมะ ผู้เขียนนำเสนอให้นักรบฝ่ายโยะมิโตะโมะ ได้แก่ โอบะ คะเงะโยะมิ (大庭景能) บุตรชายคนโตของตระกูล กับ โอบะ คะเงะชิกะ (大庭景親) นักรบผู้น้อง¹¹ เข้าต่อสู้กับทะเมโตะโมะ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาการนำเสนอเรื่องราวของนักรบพี่น้องตระกูลโอบะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแทรกเรื่องราวความบาดหมางว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างโยะมิโตะโมะกับทะเมโตะโมะอย่างไร

ภายหลังจากกะเงะโยะมินักรบผู้พี่ กับกะเงะชิกะนักรบผู้น้องปรากฏตัวขึ้นในสนามรบ ทะเมโตะโมะก็ยกธนูขึ้นเล็งไปที่กะเงะโยะมิ ทว่าจู่ๆ ม้าของพี่น้องตระกูลโอบะกลับถอยร่นออกไป ทำให้ทะเมโตะโมะเสียจังหวะ ธนูที่ยิงออกไปจึงพุ่งไปโดนหัวเข่าขวาของกะเงะโยะมิ และทันทีที่เขาเสียหลักตกจากหลังม้ากะเงะชิกะก็รีบวิ่งเข้าไปช่วยพยุงพี่ชายหนีออกจาก

สนามรบในทันใด เรื่องราวของนักรบพี่น้องตระกูลโอบะไม่ได้จบลงเพียงแค่การต่อสู้กับทะเมโตะโมะ หากแต่ผู้เขียนยังได้แทรกเรื่องราวความสัมพันธ์ของพี่น้องไว้หลังฉากการต่อสู้ ดังจะเห็นได้จากฉากภายหลังกะเงะชิกะพาพี่ชายหนีออกจากสนามรบดังนี้

【シ】景親は景能を[をかん]とて、あたりの小家をたゝけ共、あけず、音もせず。力なくして、爰にや[捨まし]としけれ共、「たすけば能助よ。」といふあひだ、河原まで出て、とある小屋に押入てをろしをき、我身は又軍にあはむとて出けるを、景能、景親が鎧の袖をひかへていふやうは、「や、との、こゝは軍の庭なれば、只今兵ども馳来て、降人ありやとて引いだされむ時、足がたゝばこそ手向をもせめ、いひ甲斐なき奴原に、をさへて頸をとられん事の口惜さよ。且は家の名をうしなひ、且は弓矢の疵にても有ぞかし。我らが振舞つるやうをば、下野殿も親み給ひつれば、臆病にてさし出ぬとはよおぼしめされじ。能々助給へ。」といひければ、景親、「此程も兄弟の中不快なりける間、今こそおちあふところよと思ひければ、^①「殿は景親をばさせる咎あやまりもなけれども、不思議の者ぞとてつねは不審し給へ共、まことの時は、景親こそかゝるせんどもあひたてまつれ、他人は誰か助たてまつるべき。明くれ小目をみせ給ひつる事はいかに。こり給はぬや。」」といひければ、景能おめ／＼となりて、「よしや、殿、日来はともあれかくもあれ、自今以後は、殿に過たる奉公の人やはあるべき。何事なりといふ共、の給はんこそしたがはめ。」と怠状をしければ、さらばとて、又かき戻てぞ出ける。そも京中におかんとおもへども、落人かとうちやころさむずらん、白河にやをかましとおもへども、物具にめをかけてぬす人やうちふせずらんとも思ひ、又兄が鎧も重代なり、我きたるも相伝の鎧なり、命にかへてもおし

¹¹ ตามหลักฐานในหนังสือรวมมังตูกุล “ซุมปิบุเมียะกุ” (『雑平文庫』) กะเงะโยะมิเป็นบุตรชายคนโต ส่วนกะเงะชิกะเป็นบุตรชายคนที่ 3 ของโอบะ คะเงะตะตะ (大庭景忠) มีฐานอำนาจในเมืองซะมะมิ (相模国) ในสงครามโอบะเงินทั้งคู่อุบัติตระกูลมินะโมะโตะ ทว่าต่อมากะเงะชิกะผู้เป็นน้องหันไปรับใช้ฝ่ายตระกูลทะอิระ จนกระทั่งแพ้ในสงครามที่ฟุจิซะวะ และถูกฝ่ายตระกูลมินะโมะโตะประหารชีวิตในเวลาต่อมา ส่วนกะเงะโยะมิได้รับใช้ตระกูลมินะโมะโตะเรื่อยมาจนถึงสมัยที่ มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะก่อตั้งรัฐบาลทหารที่เมืองกะมะกุระ

く思ひ、^②兄にぬげといはんも心もとなくて、兄も弟も、鎧きながら大炊御門より山科まで行けるに、木幡山にてたゞ二所ぞやすみける。さうなく行つきてある者のもとに預をき、即走帰て其夜の軍にあひけるを、ほめぬ者こそなかりけれ。

คะเงะซิกะตั้งใจจะปล่อยคะเงะโยะมิไว้ จึงไปเคาะกระท่อมหลังหนึ่งบริเวณนั้น ทว่ากลับไม่มีผู้ใดเปิดออกมา หรือแม้แต่จะส่งเสียงอะไรเล็ดลอดออกมาแม้แต่่น้อย คะเงะซิกะไม่รู้จะทำอย่างไรดี จึงคิดจะทิ้งพี่ชายไว้ตรงนี้ ทว่าคะเงะโยะมิเอ่ยขึ้นมาว่า “ไหนๆจะช่วย ก็ช่วยให้ตลอดรอดฝั่งด้วยเถอะ” ด้วยเหตุนี้ คะเงะซิกะจึงเดินออกไปยังริมแม่น้ำและบุกเข้าไปในกระท่อม หลังจากพุงพี่ชายลงนั่งเสร็จ คะเงะซิกะก็พูดขึ้นมาว่า “ข้าตั้งใจจะกลับไปสู้ในสงครามอีกครั้ง” ขณะจะเดินออกไป คะเงะโยะมิก็คว่า แขนเสื้อเกราะของคะเงะซิกะไว้ พलगพูดว่า “นี่ท่านน้อง ที่นี้เป็นสนามรบ เตียวอาจะมีพวกนักรบบุกเข้ามา ตามล่าหาคนแพ้สงคราม ตอนที่จะถูกพาตัวไป หากขายังลุกยืนไหว พี่ก็ยังพอจะรับมือได้อยู่หรอก แต่ถ้าดันไปเจอไอ้พวกนักรบชั้นเลวแล้วโดนจับฟันคอไปส่งก็คงเป็นเรื่องน่าเสียดายยิ่งนัก นอกจากจะเสียชีวิตแล้ว ยังถูกหยาบเกียรติแห่งนักรบ การกระทำของเราทั้งคู่ ท่านมิโมะทซุเกะ (โยะมิโตะโมะ) ย่อมประจักษ์แก่สายตาอยู่แล้ว ท่านคงไม่คิดว่าเราซึซลาดหนีออกจากสนามรบหรอก ช่วยพี่ให้รอดปลอดภัยด้วยเถอะนะ” คะเงะซิกะคิดขึ้นมาได้ว่า “ก่อนหน้านีเราพี่น้องเคยผิดใจกัน ตอนนี้แหละเป็นโอกาสดีที่จะได้กลับมาคืนดีกัน” จึงเอ่ยขึ้นมาว่า ^① “ท่านพี่ตัวข้าคะเงะซิกะ ทั้งๆที่ไม่ได้ทำอะไรผิด แต่ท่านพี่กลับมาสงสัยว่า ข้าเป็นผู้ผิดแปลกอยู่รึไป แล้วพอถึงเวลาหน้าลี้หน้าขวานแบบนี้ มีแต่คะเงะซิกะเท่านั้นแหละที่หาวิธีแบบนี้ได้ คนอื่นจะมีใครกันมาช่วย ตลอดเวลาที่ผ่านมา ท่านทำให้ข้าต้องลำบากใจทำไมกัน ท่านพี่ใช้ดีหรือยังล่ะทีนี้”

คะเงะโยะมิจึงกล่าวขอโทษด้วยท่าทียอมจำนนว่า “เอาน่า ท่านน้อง ที่ผ่านมาจะอะไรยังก็ช่างมันเถอะ ตอนนี้ข้าเข้าใจแล้วว่า จะมีใครมาทุ่มเทรับใช้เหนือไปกว่าเจ้าได้อีก ข้าจะยอมทำทุกอย่างตามที่เจ้าบอกก็แล้วกัน” เมื่อคะเงะโยะมียอมขอโทษ คะเงะซิกะจึงตอบว่า “ถ้าอย่างนั้นล่ะก็” พलगแบกพี่ชายขึ้นหลังและพาออกจากกระท่อมไป คะเงะซิกะครุ่นคิดว่า “หากปล่อยพี่ไว้ในเมืองหลวง ก็อาจโดนฆ่าเพราะนึกว่าเป็นพวกแพ้งสงคราม หรือจะไปไว้ที่แถวแม่น้ำมิระกะวะ แต่เกิดพวกโจรมาเห็นอาวุธชุดเกราะเข้า ก็อาจจะโดนทำร้ายเอาได้ ชุดเกราะของพี่เป็นสมบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ชุดเกราะที่ข้าใส่ก็ได้รับสืบทอดมาหลายรุ่น ชุดเกราะของเรานับเป็นสิ่งมีค่ายิ่งชีวิต ^② จะให้พี่ถอดทิ้งก็รู้สึกหวนใจ” ด้วยเหตุนี้เอง พี่น้องทั้งคู่จึงหนีไปทั้งที่ใส่ชุดเกราะระหว่างทางหลบหนีจากโออิโนะมิกะโตะไปยังยะมะมิเนะ มีหยุดพักแค่ 2 แห่งที่ภูเขาโคะยะตะ และเมื่อมาถึงจุดหมายได้อย่างปลอดภัย คะเงะซิกะก็ฝากฝังพี่ชายไว้กับคนๆหนึ่ง จากนั้นก็รีบวิ่งกลับไปทำสงครามในค่านั่นนั่นเอง ผู้คนต่างพากันชื่นชมการกระทำของเขา” (น. 112-113)

ผู้เขียนนำเสนอให้คะเงะซิกะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือคะเงะโยะมิดังจะเห็นได้ว่า ในระหว่างการต่อสู้คะเงะซิกะเข้าช่วยเหลือพี่ชายทันที หลังจากโดนยิงธนูและตกจากหลังม้า ซึ่งสาเหตุนั้นเป็นไปเพื่อป้องกันไม่ให้พี่ชายถูกฝ่ายศัตรูปลิดชีพและตัดศีรษะไปได้นั่นเอง บทบาทของนักรบพี่น้องในการเข้าปกป้องชีวิต รวมทั้งเกียรติยศชื่อเสียงของอีกฝ่าย ทั้งในยามมีชีวิตและเสียชีวิตเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้งในฉากการรบ¹² นอกจากนี้ภายหลังออกจากสนามรบ เนื่องจากคะเงะซิกะตั้งใจจะกลับไปต่อสู้อีกครั้ง จึงคิดจะทิ้งพี่ชายไว้ให้อยู่เพียงลำพัง ทว่าคะเงะโยะมิเหนียวรั้งผู้เป็นน้องไว้ พलगเผยความรู้สึกหวาดหวั่นว่า ตนอาจจะโดนศัตรู

¹² ในเรื่องโยะมิโตะโมะโนะเงะตะริ ผู้เขียนนำเสนอฉากที่นักรบถูกปลิดชีพ จากนั้นผู้ที่เป็นพี่น้องกับมาตัดศีรษะของผู้เสียชีวิต เพื่อไม่ให้ถูกฝ่ายศัตรูนำศีรษะไปเสียบประจาน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เสียชีวิตและตระกูลเสื่อมเสียชื่อเสียง เช่น ในฉากการต่อสู้ระหว่างนักรบพี่น้องตระกูลอิโด (伊藤氏) กับทะมะโมะโนะ นักรบผู้เป็นน้องถูกทะมะโมะยิงจนเสียชีวิต และจึงหาที่ฝังจากหลังม้า พี่ชายก็รีบเข้าไปตัดศีรษะของน้องชายได้ทันเวลาก่อนที่ฝ่ายศัตรูจะเข้ามา

โดยเฉพาะนักรบระดับล่างตามมาปลิดชีพจนทำให้เสียเกียรติ นอกจากนี้คะเงะโยะมิยังเชื่อว่า การที่ตนเองและน้องชายเข้าประจันหน้ากับทะมะโตะโมะเป็นเหตุผลเพียงพอที่จะทำให้โยะมิโตะโมะผู้เป็นนายไม่ตำหนิการกระทำของทั้งคู่ว่า “ซึซลาด” ให้เสียชื่อเสียง จากคำกล่าวอ้างของคะเงะโยะมิชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับชื่อเสียงของนักรบ ทว่าในขณะเดียวกันการที่เขายกข้ออ้างขึ้นมาเพื่อไม่ให้ผู้เป็นน้องทั้งตนเองไว้กลางทาง ย่อมส่งผลให้คะเงะโยะมิมีภาพลักษณ์ของนักรบที่ซึซลาดอย่างไม่น่าอาจปฏิเสธได้

ในฉากนี้มีประเด็นที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ก็คือ ฉบับนะกะระอิใช้คำกล่าวอ้างของพี่ชายเป็นแรงผลักดันให้คะเงะซิกะหันกลับมาช่วยพี่ชาย ทว่าฉบับโคะโตะอิระนอกจากคำกล่าวอ้างของคะเงะโยะมิแล้ว ผู้เขียนยังนำเสนอเรื่องราวความบาดหมางในอดีตระหว่างพี่น้องเป็นแรงจูงใจให้คะเงะซิกะคิดจะใช้โอกาสนี้พิสูจน์ความจริงใจของตนเอง

เกี่ยวกับการนำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้องในฉบับโคะโตะอิระนั้น โอลิมะ ทะทซุอิโกะ (大島 龍彦, 1987, p. 102) ยกฉากที่คะเงะซิกะตั้งใจจะให้พี่ชายอยู่เพียงลำพัง โดยพิจารณาการใช้คำที่แตกต่างกันระหว่างฉบับโคะโตะอิระกับฉบับนะกะระอิว่า ในฉากข้างต้นผู้เขียนฉบับโคะโตะอิระใช้คำว่า 「置<」 ที่มีความหมายว่า “ปล่อย(ทิ้ง)ไว้” หรือคำว่า 「捨てまし」 ที่แปลว่า “ทิ้ง” ดังจะเห็นได้จากส่วน □ ในขณะที่ฉบับนะกะระอิผู้เขียนใช้คำว่า 「宿サン」 ที่แปลว่า “พักแรม” การใช้คำที่แตกต่างกันชี้ให้เห็นว่า ผู้เขียนฉบับโคะโตะอิระใช้คำดังกล่าวเพื่อให้ผู้อ่านสังเกตได้ถึงความบาดหมางระหว่างพี่น้อง รวมทั้งยังเชื่อมโยงไปสู่การคลี่คลายความบาดหมางในภายหลัง อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยไม่ได้วิเคราะห์ว่า ความบาดหมางดังกล่าวเกิดจากเหตุใด

เกี่ยวกับประเด็นเรื่องสาเหตุของความขัดแย้งนั้น ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากถ้อยคำที่คะเงะซิกะตัดพ้อพี่ชายว่า

① “ท่านพี่ ตัวข้าคะเงะซิกะ ทั้งๆที่ไม่ได้ทำอะไรผิด

แต่ท่านพี่กลับมาสงสัยว่า ข้าเป็นผู้ผิดแปลกอยู่ร่ำไป” ก็จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งเกิดจากการที่คะเงะโยะมิไม่ไว้วางใจน้องชาย และมองว่าคะเงะซิกะเป็น “ผู้ผิดแปลก” 「不思議の者」 ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า คำว่า “ผิดแปลก” 「不思議」 ปรากฏในส่วนท้ายเรื่องฉบับโคะโตะอิระดังความว่า

【シ】「父子兄弟両方に分れ、皇居・仙洞に軍陣を張、王城を戦場として、宮門に血を流事、先蹤はまれなり。然ば智将各力を尽し、士卒多死破す。逆徒悉退散し、王臣身をあはす。希代不思議の義兵也」

“พ่อลูก พี่น้องแบ่งเป็นสองฝั่งสองฝ่าย มีการใช้พระราชวังขององค์จักรพรรดิ และองค์อดีตจักรพรรดิ ปักหลักเป็นฐานทัพ พระราชวังกลายเป็นสนามรบเลือดหลังไหลเนืองนองประดุจวัง เหตุการณ์เช่นนี้ถือเป็นเรื่องแปลกแทบไม่เคยปรากฏมีมาก่อนในอดีต ด้วยเหตุนี้ เหล่าแม่ทัพผู้เจนจัดในการยุทธจึงต่างพุ่มเทร่างกายเหล่าทหารหาญจำนวนมากต่างล้มตาย เมื่อภกษุณีแตกพ่ายจนสิ้น จักรพรรดิและข้าราชการบริพารก็กลับมากลมเกลียว ช่วงเป็นนักรบผู้ผดุงคุณธรรมที่แปลกหาได้ยากยิ่ง” (น.184)

ทะจิมะ เคอิโกะ (田島けい子, 1982, p. 21) ชี้ว่า ในสมัยกลางคำว่า 「不思議」 ถูกใช้ในความหมายว่า “แปลกต่างจากปกติ” 「奇妙 และวิเคราะห์คำกล่าวถึง 「希代不思議の義兵也」 “นักรบผู้ผดุงคุณธรรมที่แปลกหาได้ยากยิ่ง” ว่า “นักรบดังกล่าวเกิดจากการแบ่งฝั่งแบ่งฝ่ายระหว่างพ่อลูก พี่น้อง รวมทั้งยังใช้วังเป็นสนามรบจนเลือดนองหลังไหลประดุจวังอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต คำว่า “นักรบผู้ผดุงคุณธรรมที่แปลกหาได้ยากยิ่ง” จึงทำให้นึกไปถึงโยะมิโตะโมะ ทะจิมะยังได้วิเคราะห์นัยยะของประโยคข้างต้นว่า “นักรบผู้ผดุงคุณธรรม” แม้จะเป็นผู้นำความสงบกลับคืนมาให้ราชสำนัก ทว่าคำสั่งจากราชสำนักกลับทำให้เขาต้องยอมทิ้งครอบครัวไป ซึ่งสิ่งนี้เองถือเป็น “เรื่องแปลกที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต”

หากอ้างอิงนัยยะความหมายของการใช้คำว่า

“ผิดแปลก” ในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่โดยละทิ้งครอบครัวดังที่ทะจิเมะชิโระที่ไว้อำนาจ ก้อาจสันนิษฐานได้ว่า “ผู้ผิดแปลก” มีนัยยะชี้ถึงผู้ที่ประพฤติดัวผิดแปลกจากสิ่งที่นักรบทั่วไปกระทำ ซึ่งในที่นี้อาจตีความได้ถึงการไม่ให้ความสำคัญกับพวกพ้องในตระกูล นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประกอบคำตัดพ้อที่ตามมาว่า “พอถึงเวลาหน้าลี้หน้าขวานแบบนี้ มีแต่คะเงะชิเกะเท่านั้นแหละที่ทำวิธีแบบนี้ได้ คนอื่นจะมีใครกันมาช่วย” รวมทั้งถ้อยคำของพี่ชายว่า “ตอนนี้อยู่เข้าใจแล้วว่า จะมีใครมาทุ่มเทรับใช้เหนือไปกว่าเจ้าได้อีก” ก้อาจตีความได้ว่าความบาดหมางนี้เกิดจากความหวาดระแวงของพี่ชายที่มองว่า คะเงะชิเกะไม่เป็นที่พึ่งพาให้พวกพ้องในตระกูลด้วยเหตุนี้เองคะเงะชิเกะจึงใช้โอกาสนี้พิสูจน์ตัวเองให้พี่ชายเห็นว่า แท้จริงแล้วตนเองเป็นผู้ที่มีความสำคัญกับคนในตระกูล โดยการตัดสินใจพาพี่ชายหนีต่อไปจนสามารถฝ่าฝืนให้คนที่รู้จักช่วยดูแลแทนได้

นอกจากนี้ พฤติกรรมของคะเงะชิเกะที่ให้ความสำคัญกับตระกูล รวมถึงบทบาทของพี่ชายที่มีต่อตระกูลยังอาจสังเกตได้จากฉากระหว่างทางหลบหนี คะเงะชิเกะกังวลว่าพี่ชายอาจถูกทำร้าย อีกทั้งยังรำพึงว่า ② “ชุดเกราะของพี่เป็นสมบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ชุดเกราะที่ข้าใส่ก็ได้รับสืบทอดมาหลายรุ่น ชุดเกราะของเรานับเป็นสิ่งมีค่าอย่างยิ่ง ชีวิตจะให้พี่ถอดทิ้งก็รู้สึกหวั่นใจ” แม้คำกล่าวนี้จะดูเหมือนเป็นการบรรยายความรู้สึกหวาดหวั่นภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับพี่ชาย อย่างไรก็ตามการกล่าวถึงชุดเกราะว่า “สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ” หรือ “สืบทอดมาหลายรุ่น” จึง “มีค่าอย่างยิ่ง” ย่อมชี้ให้เห็นถึงการตระหนักถึงการรักษาสິงที่ตระกูลสร้างมาให้คงอยู่ต่อไป

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า “จะให้พี่ถอดทิ้งก็รู้สึกหวั่นใจ” เป็นคำที่ไม่ปรากฏในฉบับนะกะระอิ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เขียนฉบับโคะโตะอิระอาจต้องการชี้แนะยะบางประการจากสำนวนนี้ ซึ่งประเด็นแรกที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตก็คือ การใช้คำว่า “รู้สึกหวั่นใจ” 「心もとなく」 จะให้พี่ชายทิ้งชุดเกราะมีความสอดคล้องกับฉาก【サ】ที่ทะจิเมะชิโระมิโนะเห็นชุดเกราะปลิวกระจัดกระจายและ ผู้เขียนใช้คำว่า “รู้สึกหวั่นใจ” 「心もとなくおぼえて」 เพื่อแสดงความรู้สึกหวาดหวั่นใจว่าคนในตระกูลจะเกิดความแตกแยกกัน จะเห็นได้จากการใช้คำว่า “รู้สึกหวั่นใจ” มีนัยยะเกี่ยวข้องกับความเป๋นไปของตระกูล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตว่ารูปแบบการนำเสนอให้นักรบถอดชุดเกราะทิ้งยังมียะเกี่ยวข้องกับความเป๋นไปของตระกูลเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากเรื่อง “เฮะอิชิโมะโนะงะตะริ” (『平治物語』)¹³ ฉบับโคะโตะอิระ (金刀比羅本) ผู้เขียนได้เล่าถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งโยะมิโตะโมะตากเป็นฝ่ายแพ้ในสงครามเฮะอิชิ (平治の乱) ระหว่างทางหลบหนี เขาพร้อมทั้งบุตรชายตัดสินใจถอดชุดเกราะทิ้งไป ดังปรากฏในบทบรรยายว่า 「雪は次第にふかくなる、物具してもかなはねば、左馬頭の楯なし、悪源太の八龍、太夫進のおもだか、兵衛佐のうぶきぬをはじめてひさうの鎧ども、雪の中にぞぬきすてられける。」 “หิมะก่อตัวหนาขึ้นเรื่อยๆ แม้จะใส่ชุดเกราะแต่ความปรารถนาก็คงไม่เป็นผล เจ้ากรรมม้าฝ่ายซ้าย (มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ) จึงปลดชุดเกราะออก ชุดเกราะแปดมังกรของอะกุเก็นตะ (มินะโมะโตะ โนะ โยะมิอิระ) หรือ ชุดเกราะโอะโมะตะกะกะ ของทะอิฟุโนะมิโน (มินะโมะโตะ โนะ โทะโมะนะงะ) หรือ ชุดเกราะอุบุกินุของเฮียวเอะโนะซุเกะ (มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ)

¹³ นียาสสงครามช่วงต้นสมัยคะมะกุระ ปีที่เขียนและผู้แต่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด อย่างไรก็ตาม มีข้อสันนิษฐานว่าอาจเขียนขึ้นหลังนียาสสงครามเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” หรือช่วงราวค.ศ.1230 เนื้อหากล่าวถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโฮเง็นสิ้นสุดลง เมื่อโยะมิโตะโมะไม่พอใจที่ตนได้รับปูนบำเหน็จเพียงตำแหน่งเจ้ากรมม้าฝ่ายซ้าย (左馬頭) ในขณะที่ทะอิชิ โนะ คิโยโมะริ (平清盛) ที่ร่วมรบในสงครามโฮเง็นได้เลื่อนตำแหน่งเป็นถึงเจ้าเมืองสำคัญอย่างเมืองอะชิระ (播磨守) โยะมิโตะโมะจึงร่วมมือกับฝ่ายฟูจิวะระ โนะ โนะบุโยะริ (藤原信賴) ก่อสงครามเฮะอิชิขึ้นในค.ศ.1159 อย่างไรก็ตาม โยะมิโตะโมะตกเป็นฝ่ายแพ้จนต้องหนีออกจากเมืองหลวง ระหว่างทางหลบหนีโยะมิโตะโมะและบุตรต้องเผชิญกับความยากลำบาก ทั้งจากเหล่าข้าศึกที่ขู่โจมตี และหิมะที่ตกหนัก จึงตัดสินใจถอดชุดเกราะทิ้ง นอกจากนี้ โทะโมะนะงะบุตรคนรองยังได้รับบาดเจ็บจนต้องร้องขอให้บิดาปลิดชีพของตน และในท้ายที่สุด โยะมิโตะโมะก็ถูกโอะซะคะ ทะกะมุเนะ (長田忠政) นักรบที่เป็นพวกพ้องลงโทษสังหาร ที่เมืองโอะวะริ (尾張国) ซึ่งเป็นดินแดนในอาณัติของโยะมิโตะโมะเอง การถูกลอบสังหารจากพวกพ้องและเกิดขึ้นในดินแดนที่เป็นอาณัติของตน ชี้ให้เห็นว่าอำนาจของโยะมิโตะโมะไม่ได้มั่นคงเช่นนั้นอดีต ในตอนท้ายเรื่อง ผู้เขียนยังได้นำเสนอโคกนาฏกรรมของบุตรชายของโยะมิโตะโมะ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการเสื่อมอำนาจของตระกูลมินะโมะโตะ อาทิเช่น โยะมิอิระบุตรชายผู้สืบทอดตระกูลซึ่งเคยได้รับชุดเกราะแปดมังกรจากบิดาถูกจับตัวมาประหารชีวิต ส่วนโยะริโตะโมะถูกเนรเทศไปยังเมืองอิสุ (伊豆国)

ล้วนแล้วแต่เป็นชุดเกราะที่มีคุณค่าสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ทว่าตอนนี้ถูกถอดทิ้งไว้ท่ามกลางหิมะ” (น.251) ผู้เขียนบรรยายถึงความยากลำบากระหว่างทางหลบหนี จนทำให้พวกโยะมิโตะโมะและบุตรชายจำต้องทิ้งชุดเกราะที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุดเกราะแปดมังกรที่เป็นเสมือนเครื่องแสดงถึงสถานะของบุตรผู้สืบทอดตระกูล หลังจากนั้น ผู้เขียนก็ได้นำเสนอโศกนาฏกรรมของโยะมิโตะโมะที่ต้องถูกลอบสังหารบุตรชายโดนจับตัวไปประหารชีวิต บ้างถูกเนรเทศไปยังดินแดนที่ห่างไกล หากพิจารณาจากลำดับเนื้อเรื่องก็จะเห็นได้ว่า การทิ้งชุดเกราะที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษถูกนำเสนอให้มีความเชื่อมโยงกับการล่มสลายของตระกูลในตอนท้ายเรื่อง ด้วยเหตุนี้การนำเสนอความ “รู้สึกหวนใจ” ของคะเงะซึกะ หากจะให้พี่ชายถอดชุดเกราะทิ้ง จึงอาจตีความได้ถึงพฤติกรรมของคะเงะซึกะที่ตระหนักถึงความเป็นไปของตระกูลที่ไม่อาจขาดบทบาทของคะเงะโยะมิ ผู้เป็นพี่ชายซึ่งเป็นบุตรชายคนโต อีกทั้งยังอาจตีความได้ถึงสถานะภาพบุตรผู้สืบทอดตระกูลด้วยเช่นกัน ฉะนั้นแล้วการกระทำของคะเงะซึกะที่ “ผู้คนต่างพากันชื่นชม” จึงไม่ได้ชี้เพียงความกล้าหาญของคะเงะซึกะที่คิดจะกลับไปต่อสู้ในสนามรบ หากแต่ยังกินความไปถึงการให้ความสำคัญกับพวกพ้องมากกว่าการสร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้ตนเอง รวมไปถึงการตระหนักถึงบทบาทของพี่ชายในการปกป้องรักษาตระกูล

แม้ว่าเรื่องราวความขัดแย้งของสองพี่น้องตระกูลโอะบะ กับ โยะมิโตะโมะและทะมะโตะโมะ จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน อาทิเช่น พี่น้องตระกูลโอะบะอยู่ฝ่ายโยะมิโตะโมะเช่นเดียวกัน หรือความบาดหมางที่เกิดขึ้นของสองพี่น้องตระกูลโอะบะเกิดจากการผิดใจกัน ต่างจากกรณีของโยะมิโตะโมะและทะมะโตะโมะที่มีเรื่องความขัดแย้งของราชสำนักเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาเรื่องราวความขัดแย้งของนักรบพี่น้องตระกูลโอะบะ ที่ถูกนำเสนอต่อเนื่องจากการปะทะคารมระหว่างโยะมิโตะโมะกับทะมะโตะโมะ ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ถึงการนำเสนอความสัมพันธ์ของนักรบพี่น้อง

ที่คล้ายคลึงกันในบางประการ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ผู้เขียนนำเสนอให้นักรบทั้งสองคู่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ทำให้บทบาทในฐานะพี่น้องมีความขัดแย้งกัน อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของผู้เป็นนายดังจะเห็นได้ว่า โยะมิโตะโมะกับทะมะโตะโมะต้องเข้าต่อสู้กัน ตามโองการของจักรพรรดิและอดีตจักรพรรดิ ในขณะที่คะเงะซึกะปรารถนาจะกลับไปทำสงครามให้โยะมิโตะโมะผู้เป็นนาย ทว่าหากทำเช่นนั้น คะเงะซึกะก็ต้องทิ้งพี่ชายไว้กลางทาง ซึ่งอาจส่งผลให้ความบาดหมางที่มีมาแต่เดิมนั้นรุนแรงขึ้น แม้ว่าการที่นักรบเข้าต่อสู้ตามคำสั่งของราชสำนักหรือผู้เป็นนายจะถือได้ว่าเป็นหน้าที่อันพึงปฏิบัติ ทว่าเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนได้ชี้ว่านักรบที่มุ่งปฏิบัติหน้าที่อย่างจงรักภักดี ทว่ากลับละทิ้งพวกพ้องในตระกูลนั้นเป็น “ผู้ที่ผิดแปลก” ดังที่ผู้เขียนใช้คำว่า “นักรบผู้ผดุงคุณธรรมที่แปลก” 「不思議の義兵」 ซึ่งถึงพฤติกรรมของโยะมิโตะโมะที่ฆ่าฟันผู้คนในตระกูล และใช้คำว่า “ผู้ที่ผิดแปลก” 「不思議の者」 ซึ่งพฤติกรรมของคะเงะซึกะตอนที่ถูกพี่ชายเคลือบแคลงสงสัยว่า ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลพวกพ้อง

ประเด็นที่สอง ผู้เขียนนำเสนอให้พี่ชายมีภาพลักษณ์ของความอ่อนแอ ดังจะเห็นได้ว่า โยะมิโตะโมะพยายามแสดงอำนาจตัวตนอยู่เหนือกว่าผู้เป็นน้อง โดยกล่าวอ้างความแข็งแกร่งของชุดเกราะแปดมังกรเพื่อปกปิดความขลาดกลัวของตนเอง ในขณะที่คะเงะโยะมิกล่าวอ้างเหตุผลต่างๆ เพื่อให้น้องช่วยเหลือตนเองให้ปลอดภัย รวมทั้งยังแสดงท่าทียอมจำนน เมื่อผู้เป็นน้องกล่าวต่อว่าถึงความบาดหมางในอดีต จะเห็นได้ว่าแม้ว่านักรบผู้เป็นพี่จะแสดงท่าทีในลักษณะข่มผู้เป็นน้องหรือยอมศิโรราบให้แก่ผู้เป็นน้องก็ตาม ทว่าแท้ที่จริงแล้วผู้เป็นพี่กลับเก็บซ่อนความรู้สึกขลาดกลัวไว้เช่นเดียวกันจากการนำเสนอสภาพจิตใจดังกล่าวทำให้ทั้งโยะมิโตะโมะและคะเงะโยะมิมิภาพลักษณ์ของความอ่อนแออย่างไม่อาจปฏิเสธได้

ประเด็นที่สาม ผู้เขียนนำเสนอภาพลักษณ์ของ

ผู้เป็นน้องให้มีจิตใจที่กล้าหาญ อีกทั้งยังตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อพี่ชาย และพยายามคลี่คลายความบาดหมางไว้เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่า คะเงะซิกะพยายามลบล้างคำครหาว่าตนเป็น “ผู้ผิดแปลก” โดยเลือกที่จะช่วยเหลือพี่ชายก่อนกลับไปทำสงคราม เพื่อแสดงให้เห็นว่าพวกพ้องมีความสำคัญเหนือกว่าการสร้างชื่อเสียงของตนเอง ในขณะที่ทะมะโตะโมะหลักเลียงที่จะไม่ยิงธนูคร่าชีวิตพี่ชาย เพราะตระหนักถึงสถานภาพพี่น้องที่มีวัยแตกต่างกัน อีกทั้งยังคาดคะเนว่า ฝ่ายบิดาและพี่ชายอาจตกลงประนีประนอมกันในภายหลัง จะเห็นได้ว่า นอกจากผู้เป็นน้องจะแสดงท่าทีตระหนักถึงความสัมพันธ์ต่อพี่ชายแล้ว ยังคาดหวังว่าความบาดหมางจะคลี่คลายลงในที่สุด

อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้เป็นน้องที่มีต่อพี่ชายก็มีประเด็นที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากการแสดงท่าทีของผู้เป็นน้องที่มีต่อชุดเกราะของพี่ชาย คะเงะซิกะได้กล่าวถึงคุณค่าของชุดเกราะของพี่ชายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งยังเผย “ความรู้สึกห่วงใย” หากต้องให้พี่ชายถอดชุดเกราะทิ้งไป สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงท่าทีของกะเงะซิกะที่ตระหนักว่า ในการปกป้องรักษาตระกูลให้คงอยู่ต่อไปได้นั้น ไม่อาจขาดบทบาทของผู้เป็นพี่ชายไปได้ ในขณะที่ทะมะโตะโมะแม้จะสังเกตเห็นชุดเกราะแปดมังกรก่อนที่พี่ชายจะกล่าวอ้างขึ้นมา ทว่าทะมะโตะโมะไม่เพียงแสดงท่าทีเพิกเฉย แต่ยังขู่ว่าจะยิงธนูดอกที่สองใส่ชุดเกราะ ข้อแตกต่างจากท่าทีที่มีต่อชุดเกราะของพี่ชายดังกล่าวนี้เองทำให้มองเห็นได้ว่าความบาดหมางของพี่น้องตระกูลโอบะได้คลี่คลายลง เพราะผู้เป็นน้องตระหนักถึงบทบาทของพี่ชายที่มีต่อตระกูล ในขณะที่ความบาดหมางระหว่างโยะมิโตะโมะกับทะมะโตะโมะนอกจากจะไม่ดำเนินไปสู่การคลี่คลายแล้ว ยังเผยให้เห็นถึงปมความขัดแย้งอันเกิดจากการที่ผู้เป็นน้องขาดความเคารพนับถือต่อสถานภาพ รวมไปถึงบทบาทของพี่ชายในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูลสำหรับสาเหตุที่ทำให้ทะมะโตะโมะมีมุมมองเช่นนั้น หากพิจารณาเปรียบเทียบจากการกระทำของกะเงะซิกะ

ที่ได้รับคำชื่นชม ก็อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะโยะมิโตะโมะซึ่งอยู่ในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล หากแต่กลับให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าของตนเองเหนือกว่าชีวิตของพวกพ้อง การกระทำที่มองข้ามความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องดังกล่าวนี้เองได้ส่งผลให้สถานภาพผู้สืบทอดตระกูลของโยะมิโตะโมะไม่เป็นที่เคารพศรัทธา

จากการที่ผู้เขียนฉบับโคะโตะอิระนำเสนอเรื่องราวการคลี่คลายความบาดหมางของพี่น้องตระกูลโอบะเป็นฉากต่อเนื่องจากการเผชิญหน้าระหว่างโยะมิโตะโมะและทะมะโตะโมะ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งผู้เป็นนายแม้จะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักรบ ทว่าการตระหนักถึงบทบาทซึ่งกันและกันระหว่างพี่น้อง ตลอดจนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อตระกูลเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ ฉะนั้นการที่โยะมิโตะโมะมุ่งสร้างเกียรติยศชื่อเสียงของตน โดยไม่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องหรือการช่วยเหลือพวกพ้อง จึงส่งผลให้โยะมิโตะโมะขาดคุณสมบัติของผู้สืบทอดตระกูล อาจกล่าวได้ว่า สิ่งนี้เองเป็นปมเหตุที่ส่งผลให้พี่น้องในตระกูลเสื่อมศรัทธาจนนำไปสู่ความบาดหมาง และด้วยเหตุนี้ความรุ่งเรืองที่โยะมิโตะโมะพยายามสร้างขึ้นมาจึงไม่จีรังยั่งยืน ดังคำกล่าวของโอะโตะวะกะมะรุ (乙若丸) ที่พูดทำนายอนาคตของโยะมิโตะโมะผู้เป็นพี่ชายไว้ก่อนจะถูกประหารชีวิตว่า 「(義朝：執筆者注) 昔も今も例なき現在の父の頸を切、兄弟を失ひ終て、身一つに成て只今平氏にすべられ、終には、我身も亡び失て、源氏の種の絶ん事こそ口惜けれ。其時乙若は少けれ共能云けりと思合せ給はんずるぞ。遠は七年、近は三年の中をば過し給はじ」 “(โยะมิโตะโมะ) ตัดคอบิดาฆ่าพี่ฆ่าน้องแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนทั้งอดีตหรือปัจจุบัน เมื่อต้องเหลือตัวคนเดียว ในขณะที่ตระกูลทะมะอิระกุมอำนาจอยู่ตอนนี้ ในที่สุดแล้วตัวเองก็จะโดนฆ่า นำเสียดายที่ตระกูลมิยะโมะโตะต้องมาสิ้นตระกูล ถึงเวลานั้น ท่านพี่ก็คงจะนึกว่า “โอะโตะวะกะมะแม้จะยังเด็ก แต่ก็พูดถูกต้อง” เรื่องที่ว่านี้จะเกิดอย่างช้า 7 ปีอย่างเร็วไม่เกิน 3 ปี” (น.156) จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้เขียนใช้คำกล่าวของโอะโตะวะกะมะ

รูปเพื่อชี้ว่า การเข่นฆ่าผู้คนในตระกูลจะส่งผลให้ในอนาคต โยะมิโตะโมะต้องตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยวไร้ที่พึ่งพา และในที่สุดตระกูลมินะโมะโตะก็จะเสื่อมอำนาจลง

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น เดิมทีนักรบตระกูลมินะโมะโตะ แม้จะเป็นนักรบผู้มีเชื้อสายจักรพรรดิ กำเนิดเติบโตในเมืองหลวง (軍事貴族) หากแต่ต่อมาได้ไปสร้างฐานอำนาจไว้ในท้องถิ่นแถบตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่โยะริโยะมิและโยะมิอิเอะใช้กองกำลังนักรบท้องถิ่นในการปราบกบฏ จนทำให้ทั้งคู่มีสถานะเป็นหัวหน้ากลุ่มนักรบ (棟梁) อยู่เหนือตระกูลอื่นๆ ในแถบเมืองทางตะวันออก ในสมัยต่อมาทะมะโยะมิยังให้บุตรชายแต่ละคนไปสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โยะมิโตะโมะบุตรชายผู้สืบทอดตระกูลซึ่งได้ไปผูกสัมพันธ์กับคหบดีในเมืองคะสุยะ (上総国) จนสามารถรวมอำนาจกลุ่มนักรบแถบเมืองคะมะคุระ และขยายอำนาจจากพื้นที่ทางใต้ของแถบคันโต (関東) ไปยังแถบโทกะอิโด (東海道) ได้สำเร็จ¹⁴ จะเห็นได้ว่า อำนาจของตระกูลมินะโมะโตะได้ฝังรากลึกในแถบเมืองทางตะวันออก และขยายไปยังภูมิภาคอื่นด้วยเช่นกัน ทว่าต่อมาโยะมิโตะโมะได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้รักษาการณ์ในเมืองหลวง ซึ่งในช่วงเวลานั้น อดีตจักรพรรดิทรงพยายามลดทอนอำนาจขุนนาง โดยอาศัยอำนาจของเหล่านักรบมาสนับสนุน ด้วยเหตุนี้เหล่านักรบซึ่งรวมไปถึงโยะมิโตะโมะจึงต่างทุ่มเทถวายงาน โดยหวังยกระดับตำแหน่งของตนเองให้ทัดเทียมขุนนาง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการนำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะสะท้อนให้เห็นว่า การที่โยะมิโตะโมะเร่งแสวงหาความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ โดยยอมแลกกับชีวิตของบิดาและพี่น้อง ไม่เพียงทำให้ความสัมพันธ์ในตระกูลเกิดความแตกแยก แต่ในที่สุดแล้วยังอาจทำให้พวกพ้องซึ่งหมายรวมถึงเหล่านักรบในท้องถิ่นที่เป็นฐานอำนาจมาแต่เดิมเสื่อมศรัทธา จนทำให้โยะมิโตะโมะต้องตกอยู่

ในสภาพไร้ที่พึ่ง ขาดผู้สนับสนุนเพียงพอที่จะต้านทานอำนาจของนักรบตระกูลทะมะอิระ และในท้ายที่สุด เมื่อตระกูล มินะโมะโตะตกเป็นฝ่ายแพ้ในสงครามเฮะอิจิ แม้โยะมิโตะโมะจะพยายามหาทางกลับมากอบกู้ตระกูล แต่ทว่ากลับถูกนักรบซึ่งเป็นพวกพ้องของตนหักหลัง และโดนปลิดชีพในที่สุด อาจกล่าวได้ว่า สำหรับนักรบซึ่งอยู่ในฐานะผู้สืบทอดตระกูลแล้ว การให้ความสำคัญกับคนในตระกูลนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดในหมู่นักรบที่เป็นพวกพ้อง รวมทั้งการรักษาอำนาจในตระกูลให้มั่นคงไว้ได้

7. บทสรุป

ในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” ฉบับโคะโตะอิระ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ความบาดหมางระหว่างโยะมิโตะโมะกับ ทะมะโตะโมะไม่เพียงเกิดจากบทบาทหน้าที่ที่มีต่อราชสำนัก หากแต่ยังมีชนวนเหตุเกิดจากการขาดศรัทธาที่มีต่อสถานภาพบุตรผู้สืบทอดตระกูล ก่อนการเผชิญหน้าของทั้งคู่ ผู้เขียนนำเสนอสถานภาพของโยะมิโตะโมะทั้งในฐานะพี่ชายคนโต และบุตรผู้สืบทอดตระกูล พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะสร้างชื่อเสียงให้แก่ตระกูลดังเช่นบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตาม เมื่อโยะมิโตะโมะต้องเผชิญหน้ากับผู้เป็นน้องชาย โยะมิโตะโมะกลับไม่มีท่าทีที่แสดงถึงการตระหนักถึงความสัมพันธ์ภายในตระกูล อีกทั้งยังกล่าวอ้างถึงชุดเกราะแปดมังกรเพื่อแสดงอำนาจในฐานะบุตรผู้สืบทอดตระกูล และปกปิดความขลาดกลัวของตนเอง การนำเสนอดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของโยะมิโตะโมะ อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าโยะมิโตะโมะขาดคุณสมบัติของผู้สืบทอดตระกูลที่เหมาะสม ในขณะที่ทะมะโตะโมะถูกนำเสนอให้มีพฤติกรรมที่หันมาตระหนักถึงสถานภาพและบทบาทของตนเองในฐานะผู้เป็นน้อง และวางท่าทีประนีประนอมต่อความขัดแย้งกับพี่ชาย อย่างไรก็ตาม แม้ทะมะโตะโมะจะนับถือผู้เป็นพี่ในแง่ความอาวุโส

¹⁴ พื้นที่ทางใต้ของแถบคันโต ได้แก่ เมืองมุซะมิ (武蔵国) เมืองซะงะมิ (相模国) เป็นต้น ส่วนแถบโทกะอิโด คือ เมืองทางตะวันออกที่เรียกชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก มีทั้งหมด 15 เมือง เช่น เมืองอิเซะ (伊勢国) เมืองโอะซะวะริ (尾張国) เป็นต้น

แต่สำหรับสถานภาพของพี่ชายในฐานะผู้สืบทอดตระกูล
แล้วนั้น ทะเมะโตะโมะกลับแสดงท่าทีไม่ให้ความเคารพ
ยำเกรงแต่อย่างใด นอกจากนี้ จากการพิจารณาเรื่องราว
ของนักรบพี่น้องตระกูลโอบะที่ถูกนำเสนอต่อเนื่องจาก
ฉากการเผชิญหน้าของโยะมิโตะโมะและทะเมะโตะโมะ
ยังพบว่า ปัจจัยสำคัญในการรักษาให้ตระกูลดำรงอยู่
ต่อไปได้นั้น ไม่ใช่การมุ่งสร้างชื่อเสียง หากแต่คือการที่
พี่น้องตระกูลนี้ถึงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของตน
และกัน รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลไม่ทอดทิ้งพวกพ้อง
จากประเด็นนี้เองทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า
ปมเหตุที่ทำให้สถานภาพของโยะมิโตะโมะในฐานะบุตร
ผู้สืบทอดตระกูลไม่เป็นที่น่าเคารพนับถือ เป็นผลจากการ
มุ่งสร้างชื่อเสียงโดยขาดการตระหนักถึงความสัมพันธ์

ระหว่างพี่น้อง ลักษณะการนำเสนอดังกล่าวยังสะท้อน
ให้เห็นถึงมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อนักรบในช่วงสงคราม
โโฮเงินว่า ท่ามกลางสังคมที่นักรบต่างพยายามยกระดับ
ตนเองให้ทัดเทียมขุนนาง การจะสร้างชื่อเสียงเพื่อ
ตระกูลนั้นแม้ต้องอาศัยแรงผลักดันจากราชสำนัก ทว่า
สิ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
และความเคารพศรัทธาจากพวกพ้องในตระกูล โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งสำหรับนักรบที่มีสถานภาพเป็นบุตรผู้สืบทอด
ตระกูล หากพี่น้องและเหล่านักรบที่สวามิภักดิ์ขาด
ศรัทธา ย่อมทำให้ชื่อเสียงและความรุ่งเรืองที่สร้างมา
ไม่จีรังยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น ยังอาจส่งผลให้ตระกูลต้อง
สิ้นอำนาจลงในที่สุด

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] 大谷愛 (1997). 「鎌倉末・南北朝期武士層にみる兄弟関係の一考察—相続形態を中心として—」『史論 東京女子大学史学研究室』 50, 13-30.
- [2] 大島龍彦 (1987). 「金刀比羅宮蔵本『保元物語』考—大庭兄弟の戦場離脱譚をめぐって—」『中京大学文学部紀要』 21-2, 97-116.
- [3] 菊池紳一 (2007). 「保元の乱における親子の確執」酒井直行、本田秀臣、聴涛真悠子(編), 『源氏 武門の覇者 別冊歴史読本 74号』, 42. 東京: 新人物往来社.
- [4] 城坂早紀 (2016). 「『保元物語』の合戦場面における源為朝・源義朝の描出法—半井本と金刀比羅宮蔵本との比較から—」『同志社国文学』 84, 54-67.
- [5] 信太周・犬井善嘉・柳瀬喜代志・矢代和夫・松林靖明 (2002). 『新編日本古典文学全集41将門記・陸奥話記・保元物語・平治物語』. 東京: 小学館.
- [6] 関幸彦 (2007). 「源家の登場と展開 武のクロニクル」酒井直行、本田秀臣、聴涛真悠子(編), 『源氏 武門の覇者 別冊歴史読本 74号』, 14-20. 東京: 新人物往来社.
- [7] 田島けい子 (1982). 「保元物語の構想—金刀比羅宮本と半井本の落差—」『日本文学誌要』 26, 12-25.
- [8] 田中栄一郎 (2005). 「源義朝の〈うちゑむ〉と源為朝の〈あざわらふ〉」記念論集『松籟』編集委員会(編), 『松籟 王朝の文学と表現 記念論集』, (117-135). 埼玉県: 日本古典文学談話室.
- [9] 栃木孝惟・日下力・益田宗・久保田淳 (1992). 『新日本古典文学大系 保元物語・平治物語・承久記』. 東京: 岩波書店.
- [10] 永積安明・島田勇雄 (1966). 『日本古典文学大系31保元物語・平治物語』. 東京: 岩波書店.
- [11] 野口実 (2007). 「武士の長者と権門の爪牙 義家・為義」酒井直行、本田秀臣、聴涛真悠子(編), 『源氏 武門の覇者 別冊歴史読本 74号』, (36-41). 東京: 新人物往来社.
- [12] 日下力 (1978). 「保元物語の方法」久保田淳(編), 『解釈と鑑賞別冊 講座日本文学 平家物語上』, 43-69. 東京: 至文堂.
- [13] 日下力 (1997). 『平治物語の成立と展開』. 東京: 汲古書院.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Affiliation: Faculty of Arts, Silpakorn University

Corresponding e-mail: ruenpirom_k@su.ac.th